

Økt konkurransevne
internasjonalt

Økonomisk motor
for Norge

Befolkningen
vokser, men...

Rekordlav
arbeidsledighet

Optimisme
for 2018

INDEKS NORDLAND

Nummer 15 – Årgang 2018

En rapport om utviklingen gjennom 2017 og utsiktene for 2018

FORSIDEBILDET

Ung kompetanse i Widerøe.
Foto: Bodø i Vinden

STYRINGSGRUPPEN

Hanne Østerdal

Leder Styringsgruppen
Nærings- og utviklingssjef
Nordland fylkeskommune

Erlend Bullvåg

Prosjektleder
Handelshøgskolen
Nord universitet

Svenn Are Jenssen

Konstituert direktør
Kunnskapsparken Bodø

Monica Ahjee

Administrerende direktør
Innovasjon Norge

Ole Hjørtøy

Regiondirektør
NHO Nordland

Cathrine Stavnes

Fylkesdirektør
NAV Nordland

Liv Bente Kristoffersen

Banksjef
DNB

i

Indeks Nordland er basert på økonomiske nøkkeltall hentet fra Proff® Forvalt sin regnskapsdatabase og bearbeidet av Indeks Nordland: www.forvalt.no. Regnskapsdatabasen produseres og utvikles av Eniro ASA i et samarbeid med Handelshøgskolen Nord Universitet. Regnskapstall for bedrifter med forretningsadresse i Nordland er inkludert, fratrukket bedrifter innen bank/finans og rene forvaltningsbedrifter. Filialers andel av morselskapet er beregnet som pro rata andel av sysselsetting i underavdelingen. Verdiskaping er beregnet som bedriftenes lønnsutgifter + EBITDA.

Statistikk for eksport, sysselsetting, jobbskaping, arbeidsledighet, lønnsutvikling og befolkning er hentet fra SSB og er bearbeidet av Indeks Nordland. Panda er brukt i forbindelse med demografiske analyser. Prognoser for utviklingen i 2018 er gjort på basis av løpende optelling av utviklingen i 2017, konjunkturopplysninger fra Norges Banks konjunkturtabeller, regresjonsmodellering av utviklingsforløp, prognoser fra NAV's bedriftspanel i Nordland og vurderinger i styringsgruppen. Prognoser er merket med *.

NORDLAND LEVERER – LA OSS LEVERE MER!

Vi har lagt bak oss nok et år med omsetnings- og eksportrekord. Aldri før har aktiviteten i nordlands-bedriftene vært høyere! Vi er stolte av et næringsliv som har sett muligheter og tatt de, uavhengig om markedet er lokalt eller på andre siden av jorden. Samtidig registrerer vi at arbeidsledigheten er rekordlav. Nordlandsøkonomien er nå inne i sitt niende år med vekst, og vi er posisjonert for ytterligere vekst. Veksten skal muliggjøres gjennom å ta i bruk fremtidsrettede teknologier i produksjonen, utvikle nye produkter og tjenester, og utforske nye markeder.

Vi har en fiskeri- og oppdrettsnæring som metter verden. Store olje- og gassfelt og -reserver i havet. En natur som verden reiser til for å se og ta del i. Det noen ser på som stein og berg, ser andre på som viktige mineraler for verdens teknologiutvikling. Verdens reneste industri basert på vannkraft. Dette har medført at Nordland over tid har blitt stadig viktigere for Norge. Økonomisk går det svært godt i Nordland, noe landet nyter godt av.

Arbeidsledigheten i Nordland har gått fra lav, til enda lavere. Det skapes flere arbeidsplasser. Det er positivt. Nordland har imidlertid to utfordringer. Vi har en relativt stor andel av befolkningen som står utenfor arbeidsstyrken av ulike grunner. Disse representerer en restarbeidsevne som næringsliv og offentlig sektor bør tilrettelegge for å kunne utnytte. Befolkningen har også over tid blitt stadig mindre i en nasjonal sammenheng. Vi vokser, men resten av landet vokser betydelig raskere. Skal Nordland vokse må vi som er her bli her, og vi er avhengig av tilflyttere og hjemkommere. Pulse-ende byer og lokalsamfunn, attraktive og voksende arbeidsplasser, samt tilrettelagte tomter for bolig- og næringsutvikling er viktige stikkord i så måte.

Bosetting og flyttemønster henger igjen sammen med utdanning og jobbskaping. Nyutdannede og unge voksne i flyttbar alder er avhengige av jobb, og gjerne en jobb nummer to.

Vi trenger å:

- Styrke Nord universitet slik at vi har kapasiteten til å utdanne de folkene vi trenger i Nordland. For vi vet at studenter i stor grad blir igjen der hvor de har tatt sin utdanning
- Legge til rette for økt etablering av spesialiserte tjenestetilbydere i fylket. Tjenester som råvareleverandørene og øvrig næringsliv i Nordland i dag må kjøpe utenfor fylket
- Jobbe målrettet mot nye store industrietableringer, med utgangspunkt i fornybar energi
- Tiltrekke oss langsiktig kapital til eksisterende næringsliv, og risikokapital til selskaper i en tidlig utviklingsfase. Det skal være attraktivt å etablere bedrifter i Nordland. Vi må sørge for at gründere får nødvendig hjelp i den kritiske oppstartsfasen
- Sikre oss nærings- og samfunnsrelevant kompetanse gjennom at våre videregående skoler holder høy kvalitet
- Styrke både byene og regionsentrene i fylket

Nordland har flere nasjonale funksjoner, og vi har vist at vi får det til: Luftfartstilsynet, Nasjonalbiblioteket, Brønnøysundregisteret og Forsvarets operative hovedkvarter er alle eksempler på det. Men som en stor råstoffleverandør er det behov for å øke tilstedeværelsen i fylket av de institusjonene som legger premisene for disse berørte næringene. Nærhet mellom kunnskapsinstitusjoner og næringsliv er avgjørende for sterke næringsmiljø, institusjoner som leverer på relevans og for å skape framtidens næringer. Derfor må flere nasjonale funksjoner legges til Nordland for å øke nyskapingen i vårt eksportrettede næringsliv.

Næringslivet og Nordlandssamfunnet er klar til å utnytte sitt potensiale og skape en solid grunnmur for framtidens utfordringer. Vi er klare for å fortsette veksten, og gi ytterligere bidrag til velferds-samfunnet i Norge.

La oss levere mer!

REGIONENE I NORDLAND 2018

VESTERÅLEN

Andøy
Bø
Hadsel
Lødingen
Sortland
Øksnes

OFOTEN

Ballangen
Evenes
Narvik
Tjeldsund
Tysfjord

LOFOTEN

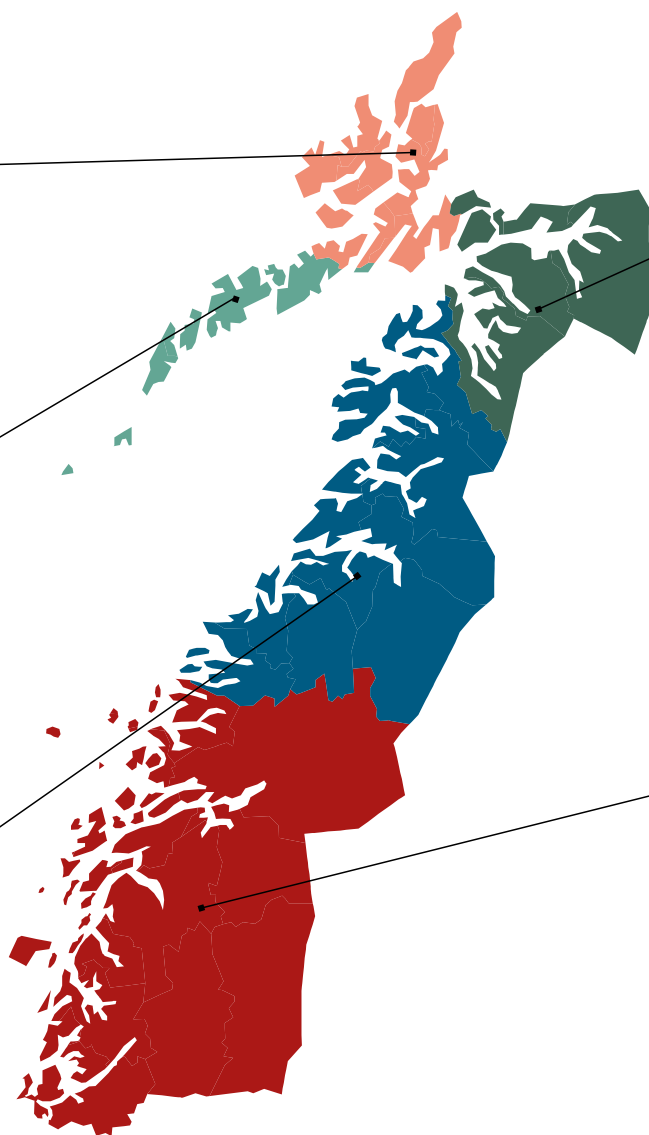
Flakstad
Moskenes
Røst
Vestvågøy
Værøy
Vågan

HELGELAND

Alstahaug
Bindal
Brønnøy
Dønna
Grane
Hattfjelldal
Hemnes
Herøy
Leirfjord
Lurøy
Nesna
Rana
Rødøy
Sømna
Træna
Vefsn
Vega
Vevelstad

SALTEN

Beiarn
Bødø
Fauske
Gildeskål
Hamarøy
Meløy
Saltdal
Steigen
Sørfold

HVORDAN BRUKE INDEKS NORDLAND

Indeks Nordland sammenligner utviklingen i fylket og dets regioner med Norge. Rapporten er lagt opp slik at hovedpoengene først er oppsummert i faktaboksene på neste side, for så å utdypes i de påfølgende kapitlene. I alle kapitler kan man sammenligne utviklingen mellom sektorer og regioner.

Du kan bruke Indeks Nordland til å:

- Få et innblikk i hvordan Nordland presterer
- Inspirere til stolthet
- Vise hvor Nordland er på vei
- Gi kunnskap om Nordland utenfor fylket
- Identifisere muligheter og utfordringer
- Lage målsettinger for egen bedrift

Indikatorene presenterer tallstørrelser eller indekser der utvikling sammenlignes med et fast tidspunkt. Tallene er sammenlignbare på tvers av fylker, overordnede bransjer og regioner.

INNHOOLD

01 – Status og utvikling

Nordland leverer varene – til hele verden
Side 8

02 – Befolkningsutvikling

Nordland vokser, men...
Side 14

03 – Arbeidsmarked

Arbeidsmarkedet i Nordland
Side 26

04 – Omsetning

Økt konkurranseevne
internasjonalt gir vekst
Side 38

05 – Eksport

Svak kronekurs gir medvind
Side 44

06 – Lønnsomhet

Rekordhøy verdiskaping
Side 48

07 – Næringsaktiviteter

Fokus på utvalgte næringer
Side 54

08 – Utsiktene

Fortsetter på høygir i 2018
Side 58

Befolkningsutfordringen

- 243 475 innbyggere ved inngangen til 2018. En økning på 609 personer det siste året
- Uten innvandring ville befolkningsveksten vært negativ i Nordland
- Fra 2017 til 2018 vokste befolkningen i Nordland med 0,25 prosent, mot en nasjonal vekst på 0,73 prosent
- 30 av 44 kommuner i Nordland har hatt befolkningsnedgang fra 2017 til 2018
- Lofoten, fulgt av Salten og Vesterålen har hatt den prosentvis største befolkningsveksten fra 2017 til 2018

Arbeidsmarkedet, lav ledighet men store reserver

- 1,9 prosent, eller 2 393 personer av den ordinære arbeidsstyrken i Nordland står registrert som helt arbeidsledige ved inngangen til 2018. På nasjonalt nivå er det samme tallet 2,3 prosent
- 30 000, eller mer enn 20 prosent av menneskene i yrkesaktiv alder i Nordland står utenfor arbeidslivet
- I 2016 og 2017 ble det til sammen skapt 1 700 nye arbeidsplasser i Nordland
- Det er Salten-regionen som har vært motoren for jobbskaping i Nordland de siste årene, og det ventes at Salten-regionen vil bidra til halvparten av de nye jobbene i Nordland i 2018

Niende året med omsetningsvekst

- Næringslivet (inklusive underavdelinger) omsatte for 218 milliarder i 2017, en vekst på 3,8 prosent fra 2016
- Nordland utgjør nå 5,3 prosent av fastlandsøkonomien i Norge
- Bedre konjunkturer i viktige eksportmarkeder, en styrket konkurranseevne og en svak kronekurs er viktige forklaringer bak utviklingen
- Antall bedrifter som omsetter for mer enn 1 milliard kroner har økt fra 10 i 2014 til 15 i 2017

Solid bunnlinje i bedriftene

- Driftsmarginen var i gjennomsnitt 10,6 prosent for bedriftene i Nordland i 2017, mens landsgjennomsnittet var 7 prosent
- Driftsresultatet var 22,3 milliarder kroner
- Driftsmarginen for næringene er som følger: Havbruk, fiskeri og landbruk: 30,3 prosent, tjenester mot bedrifter: 10,4 prosent, tjenester mot private 7,7 prosent, industri og BA: 7,3 prosent, og varehandel, hotell og reiseliv: 5,2 prosent
- Total verdiskaping for bedriftene inkludert filialene er 66,6 milliarder kroner
- Størst verdiskaping per omsatt krone har Ofoten, fulgt av Helgeland og Salten. Samtlige regioner ligger over landsgjennomsnittet

Ny eksportrekord

- Samlet eksporterte Nordlandsbedriftene for 27,4 milliarder kroner i 2017, noe som utgjorde 7,8 prosent av eksporten fra Fastlands-Norge (når man holder brensel utenfor)
- Veksten fra 2016 var på 7,4 prosent
- Eksporten av fisk økte med i overkant av 200 millioner kroner til 13,6 milliarder i 2017. Aldri før har verdien av eksportert fisk fra Nordland vært høyere, og fylket er nummer tre i fiskeeksport
- Eksporten av metaller, kjemiprodukter og bearbejdede vare nådde i 2017 rekordnivået 12,8 milliarder kroner, en vekst på 14 prosent

Utsiktene for 2018

- Prognosen for omsetningsvekst i Nordland på 3,1 prosent, mot 2,5 prosent nasjonalt
- Omsetningsvekst for havbruk og fiskeri på 8,7 prosent, varehandel, reiseliv og logistikk på 2,3 prosent, mens industri og BA sektoren venter en vekst på 1,3 prosent. For tjenesteleveranser mot næringsliv og private ventes det en vekst på henholdsvis 2,9 og 3,2 prosent
- Den totale eksporten er ventet å bli 27,5 milliarder kroner i 2018, en vekst på 0,5 prosent sammenlignet med 2017
- Det forventes 508 nye arbeidsplasser i Nordland i 2018

Produksjon

- Overnattingsbedriftene hadde om lag 1,1 millioner overnattinger i 2017
- I havbruksnæringen ble det slaktet nærmere 230 000 tonn laks i 2017, som utgjør i underkant 20 prosent av totalen i Norge
- I 2017 ble det landet 208 000 tonn torskefisk i Nordland
- Leverandørindustrien til petroleum hadde en omsetning på 1,1 milliarder kroner i 2016. Omsetningen for 2017 er om lag på samme nivå
- Nordland står for om lag 12 prosent av vann- og vindkraftproduksjonen i Norge. I 2016 ble det produsert 17 600 GWh
- Metall- og kjemiindustrien produserer på kapasitetsgrensen

indeksnordland.no

NORDLAND LEVERER VARENE – TIL HELE VERDEN

Nordland har et næringsliv som lykkes internasjonalt, gir store bidrag til samfunnet og bidrar til økt velstand i hele Norge. Hver arbeidsdag omsetter næringslivet for nesten én milliard kroner, skaper imponerende 264 millioner kroner i verdier. Nordland eksporterer råvarer og produkter til mer enn 100 land.

Nordland leverer uten tvil det viktigste for Norge – verdiskaping. Gode resultater kommer ikke av seg selv. Realiseringen av vekst i næringslivet utløser også behov for at storsamfunnet i større grad samvirker med Nordlandssamfunnet.

Den store utfordringen er ikke mangel på muligheter, men mangel på mennesker for å realisere mulighetene. Svak befolkningsutvikling er nå Nordlands største utfordring. Mye av løsningen ligger i nytenking for å øke arbeidsmarkedet for både faglærte og for arbeidstakere med universitetsutdanning.

Det er krevende å rekruttere til vårt fylke. Bedriftene bidrar i dag godt med nye jobber, det gjør kommunal sektor også. Men for å skape bredden og valgmuligheter som må til for å gjøre landsdelen mer attraktiv, spiller staten en langt viktigere rolle enn i sentrale strøk. Nye statlige arbeidsplasser i Nordland knyttet til våre viktigste næringer vil kunne bidra til å snu befolkningsutviklingen, og på samme tid utnytte potensialet for verdiskaping i Nordland og Nord-Norge langt bedre enn i dag.

Høyt trykk

Det skjer veldig mye i Nordland. På samferdsels-siden nærmer Hålogalandsbrua seg ferdigstillelse. På sokkelen utenfor Bodø skal Aasta Hansteen-plattformen installeres og settes i drift mot slutten av 2018, det tredje feltsenteret utenfor

Nordland etter Norne og Skarv. I Bodø ferdigstilles ut- og ombygging av Nordlandssykehuset. I reiselivet bygges og prosjekteres det en rekke nye hoteller, og det utvikles nye opplevelser for å gi tilreisende fra hele verden det besøket de fortløper. I industrien investeres det i ny teknologi for renere produksjon og redusert energibehov. «Smart City»-prosjektet i Bodø og «Ny by, ny flyplass» kommer i gang for alvor i 2018, prosjekter som skaper stor internasjonal oppmerksomhet og som vil skape nye og fremtidsrettede løsninger.

På Helgeland går det mot byggestart på nytt bygg for Brønnøysundregistrene. Nasjonalbiblioteket i Rana utvider sitt magasin betydelig og E6 oppgraderes fra Saltfjellet til Majavatn i Nordlandshistoriens største veiprojekt.

Rekordmange turister er ventet til Lofoten til et reiseliv som nå drives hele året med et svært bredt utvalg i opplevelser, mat og overnattingstilbud. Utviklingen av et nytt oljevern- og miljøsentertar til fullt i 2018, et senter som bør få en rekke nasjonale oppgaver. I Vesterålen fortsetter Andøya Space Center sine spennende planer for ny romfartsbase, og nye fiskefartøy for mer enn 500 millioner blir levert til Vesterålen i løpet av 2018. Nord universitet fortsetter å utvikle seg og lanserer nyskapende programmer både innen praktisk ledelse av avanserte bedrifter, digital økonomi, beredskapsledelse,

Høy aktivitet i byggeneeringen i Bodø bidrar til økonomisk vekst i Salten, i tillegg til vekst i befolkning og sysselsetting.
Foto: Bodø i Vinden

paramedic for sykepleiere og lærerutdanning for fremtiden.

Kort sagt: Nordland leverer. Bedriftene vokser, lønnsomheten er god, det investeres og fornyes i hele næringslivet og verdiskapingen er høy. Men vi trenger hjelp til å skape et bredere arbeidsmarked og snu den svake utviklingen i folketallet.

Nordlands regioner skaper et Norge i miniatyr

Helgeland er industriyngdepunktet i Nordland. Mulighetene som ligger i utvikling av sirkulær økonomi for industrien skaper stor fremtidstro. Ny E6 og ny flyplass vil over noen år styrke kommunikasjonen mellom regionen og resten av landet. Utsiktene for 2018 er gode for både havbruk, metallindustri, verkstedindustri, IT og tjenesteyterne. Offshorebasene i Sandnessjøen og helikopterbasen i Brønnøysund vil få en oppsving når de siste forberedelsene til Aasta Hansteeen-feltet sin produksjonsstart skal gjøres. For trevareindustri og en del av bygg- og anleggssektoren er det et blandet bilde for 2018 med usikkerhet om aktivitetsnivået. Sterk satsing på å bli Norges grønneste industriregion gir spennende muligheter.

Salten er hjem til fylkeshovedstaden Bodø som har en sentral rolle i utviklingen i hele fylket. Ser man på hva som skal til for å lykkes med utvikling av denne type region, er et sterkt bysentrum og kommunikasjonsknutepunkt viktig. Regionen overrisler resten av Nordland med tjenester. Mange viktige funksjoner man ellers måtte ut av fylket for å finne ligger i Bodø. Salten har i tillegg til en sterk varehandel, en stor bygg- og anleggsnæring samt transport. Det er stor utbyggingsaktivitet med Bypakke Bodø som det største prosjektet sammen

med flere større bolig- og næringsbyggprosjekter. Før jul kom nyheten om at det planlegges en større investering i produksjon av silisiumkrystaller til solcelleindustrien i Glomfjord. Det store «Smart City»-prosjektet skyter nå fart, og «Ny by, ny flyplass» bemanner nå opp prosjektorganisasjonen for det som blir en av de største satsingene i Nordlands historie.

Lofoten befester seg som en av Nord-Norges ledende reiselivsdestinasjoner. Det haster derfor med å bedre Lofotens tilgjengelighet for tilreisende. Vesterålen er vår viktigste fiskeri- og havbruksregion. Vesterålen er ledende i landsdelen på fiskeri og det investeres i mange nye fartøyer og flere kvoteandeler. Handel med utlandet betyr svært mye for bedriftene i regionen, noe som gir grunnlag for omfattende logistikk- og tjenesteproduksjon mot eksportørene. Miljø- og oljevernbasen i Lofoten og Vesterålen knyttes det stor spenning til, og ved Andøya Space Center jobbes det med planer om å etablere en base for oppskyting av små satellitter.

Ofofen er logistikk-knutepunkt for hele Nord-Norge, med Narvik Havn, Harstad/Narvik Lufthavn Evenes og Ofotbanen. Narvik er et viktig nav for varedistribusjon i hele Nord-Norge. Her fornyes veisystemet og regionen får et nytt landemerke i Hålogalandsbroen. Rollen som eksporthavn for LKAB sin jernmalmeeksport utvikles i takt med stadig strengere krav til effektiv og utnyttelse av havnekapasiteten. Det investeres godt i reiselivet i Narvikfjellet med mål om å skape en enda mer attraktiv destinasjon for ski- og vinteropplevelser. Det ligger også store offensive planer fra Narvik sin side om å søke alpin-VM i 2025, etter et suksessfullt NM-arrangement i 2017.

Nordlands regioner

Regionen i Nordland er fra sør mot nord: Helgeland, Salten, Lofoten, Vesterålen og Ofoten. I tabellen har vi rangert regionene i forhold til utviklingen de har hatt på følgende kriterier: Regionens vekst i omsetning (prosent) de siste 2 år, regionens lønnsomhetsnivå siste 2 år, regionens verdiskaping per omsatt krone siste 2 år, vekst i sysselsetting siste 5 år og befolkningsvekst siste 5 år og regionens vekst i unge voksne (under 35 år) siste 2 år. Regionene rangeres fra 1 til 5, der 1 indikerer den beste utviklingen. Regionen med lavest poengsum er best i Nordland.

Rang og region	Vekst i omsetning siste 2 år	Driftsmargin siste 2 år	Verdiskaping per omsatt krone	Vekst i sysselsetting siste 5 år	Befolkningsvekst siste 5 år	Vekst unge voksne siste 2 år
1 (2) Salten	2 (1)	5 (5)	3 (3)	1 (2)	1 (1)	2 (5)
2 (5) Vesterålen	1 (5)	1 (1)	4 (5)	3 (4)	3 (3)	4 (4)
3 (1) Lofoten	5 (2)	4 (2)	5 (4)	2 (1)	2 (2)	1 (2)
3 (3) Helgeland	3 (3)	3 (3)	2 (2)	4 (3)	4 (4)	3 (3)
5 (4) Ofoten	4 (4)	2 (4)	1 (1)	5 (5)	5 (5)	5 (1)

Tall i parentes = Indeks Nordland 2017

Salten

Salten kommer best ut på årets rangering etter å ha vært nummer to i 2017. Salten har nest størst vekst i omsetning, lavest driftsmargin, midt på treet verdiskaping, høyest vekst i sysselsettingen, høyest befolkningsvekst og den nest beste veksten i antallet unge voksne.

Vesterålen

Vesterålen gjør et byks fra femteplass til andreplass. Årsaken er at omsetningsveksten er den beste i Nordland de to siste årene, og lønnsomheten er høyest takket være havbruksnæringen. Verdiskapingen per omsatt krone er den nest svakeste, jobbskapingen er midt på treet. Regionen har middels befolkningsvekst og den nest svakeste utviklingen i unge voksne.

Lofoten

Lofoten faller fra første til tredjeplass i årets rangering med lik poengsum som Helgeland. Lofoten rangeres likevel foran Helgeland siden regionen har god befolkningsutvikling. Lofoten har lavest vekst i omsetning, den nest laveste driftsmarginen og den laveste verdiskapingen per omsatt krone av regionene. Lofoten har den nest høyeste veksten i sysselsetting, den nest beste befolkningsveksten og den beste tilstrømningen av unge voksne.

Helgeland

Helgeland får tredjeplass med lik poengsum som Lofoten. Helgeland har svak befolkningsutvikling og rangeres derfor bak Lofoten. Helgeland har middels vekst i omsetning, middels lønnsom-

het, men den nest beste verdiskapingen per omsatt krone. Helgeland er den regionen som har jevnest ytelse i rangeringen på bedriftenes økonomi over tid. Jobbskaping og befolkningsveksten er den nest svakeste, mens vekst i unge voksne er midt på treet.

Ofoten

Ofoten faller fra fjerde til femteplass i rangeringen. Ofoten har den nest svakeste veksten i omsetning, mens lønnsomheten er den nest høyeste. Ofoten har også i år den høyeste verdiskapingen per omsatt krone. Imidlertid er veksten i sysselsetting, befolkning og unge voksne den laveste av regionene.

UTFORDRENDE KOMMUNEØKONOMI

Nytt av året i Indeks Nordland er en analyse av kommunenes økonomiske stilling basert på innrapporterte tall for 2016. Vi presenterer her en rangering basert på summen av en rekke ulike økonomiske indikatorer. Vår gjennomgang av dataene viser at det er et stort behov for å styrke økonomien i en rekke av kommunene. For mange av kommunene forklares mye av situasjonen med at økende krav til tjenesteproduksjon gir økte utgifter. Det er også for mange kommunestyrer vanskelig å gjøre tøffe prioriteringer.

Vi har rangert kommunene i tre kategorier:

God - kommuner med en økonomi som på de fleste indikatorene er tilfredsstillende (selv om enkelte indikatorer kan være negative)

Middels - kommuner som i sum ligger rundt null på de ulike indikatorene

Svak - kommuner som har betydelige økonomiske utfordringer

Vi gjør oppmerksom på at kommunene er sortert i alfabetisk rekkefølge i de tre kategoriene.

God Beiarn, Bindal, Bodø, Evenes, Gildeskål, Hattfjelldal, Leirfjord, Lurøy, Narvik, Rana, Træna, Vefsn, Vestvågøy, Vågan
Middels Alstahaug, Andøy, Grane, Hadsel, Hemnes, Herøy, Nesna, Rødøy, Røst, Sortland, Sømna, Vevelstad
Svak Ballangen*, Brønnøy*, Bø, Dønna, Fauske, Flakstad*, Hamarøy*, Lødingen, Meløy*, Moskenes*, Saltdal*, Steigen*, Sørfold, Tjeldsund, Tysfjord*, Vega, Værøy, Øksnes

Ni av kommunene med svak økonomi var ved årsskiftet 2017/2018 inne i ROBEK-registeret (merket med *), som betyr at de er i økonomisk ubalanse. Kommuner som står oppført i ROBEK-registeret må ha godkjenning fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet for å kunne foreta gyldige vedtak om låneopptak eller langsiktige leieavtaler, samt at lovligheten av budsjettvedtakene skal kontrolleres. En tredjedel av kommunene som er registrert i ROBEK-registeret er i Nordland. I de innrapporterte tallene for 2016 var det 13 kommuner som hadde et akkumulert regnskapsmessig merforbruk (underskudd), hvor samtlige av dagens ROBEK-kommuner inngikk i denne gruppen. 12 av de 13 kommunene ligger i kategorien vi har benevnt som «svak», mens én lå i kategorien «middels».

Tommelfingerregelen er at netto driftsresultat som andel av brutto driftsinntekter bør ligge på 3 prosent eller mer. 20 av kommunene oppfyller dette kriteriet. Seks av kommunene har en negativ verdi, mens de resterende ligger mellom 0 og 3 prosent. To av kommunene som ligger i kategorien «god», og

ni av kommunene i kategorien «middels» klarer ikke å oppfylle dette kravet. Snittet for Nordland er 2,9 prosent, mens den nasjonale verdien er 3,8 prosent. Netto driftsresultat kan enten brukes til finansiering av investeringer eller avsettes til senere bruk.

Åtte av kommunene bruker mer enn 5 prosent av inntektene på å betjene gjelden (rente- og avdragsutgifter), som betyr at gjelden tynger kommunens økonomi. Fire av disse kommunene ligger i kategorien «svak». 14 av kommunene er svært eksponert ovenfor renteendringer, da gjelden utgjør over 100 prosent av inntektene. Kun seks av kommunene som er eksponerte ligger i den svakeste kategorien. Mange av de største kommunene målt i innbyggertall har fått en svak verdi på denne indikatoren.

Seks av kommunene har utfordringer med likviditeten, og har ikke nok penger til å dekke løpende forpliktelser, og vil måtte benytte seg av kassakreditt. Fem av disse ligger i kategorien «svak».

Ser man på netto utgifter i kommunene knyttet til administrasjon og styring, og fordeler disse på antall innbyggere

i kommunen, er det tydelig at en rekke av kommunene er dyre i drift. Det nasjonale snittet er på litt over 4 037 kroner, mens snittet for Nordland er 5 649 kroner. Kun åtte kommuner ligger rundt det nasjonale snittet. Samtlige av disse ligger i kategorien «god», og er blant de største kommunene i fylket målt i innbyggertall. Hele 15 kommuner bruker mer enn 10 000 kroner knyttet til administrasjon per innbygger i kommunen, og av disse var det én kommune som brukte nærmere 23 000. Syv av disse ligger i kategorien «svak», fire i kategorien middels, og fire i kategorien «god».

Kommunene kan, i år med underskudd i driften, dekke dette inn gjennom avsetninger i disposisjonsfond. Fondet vil dermed fungere som en buffer mot ubalanser i kommuneøkonomien. Det er anbefalt at kommunene har et disposisjonsfond på minst fem prosent av brutto driftsinntekter. 19 kommuner oppfyller dette kravet. 17 av 18 kommuner i kategorien «svak» har et disposisjonsfond som utgjør mindre enn fem prosent av brutto driftsinntekter.

i

Analysen er basert på en rekke indikatorer: Hvor sunn kommuneøkonomien er (netto driftsresultat som andel av brutto driftsinntekter), i hvilken grad gjeld tynger kommunens økonomi (netto rente- og avdragsutgifter som andel av brutto driftsinntekter), hvor eksponert kommunen er for renteendringer (langsiktig gjeld ekskl. pensjonsforpliktelser som andel av brutto driftsinntekter), hvor likvid kommunen er (arbeidskapital som andel av brutto driftsinntekter), regnskapsmessig resultat (akkumulert regnskapsresultat som andel av brutto driftsinntekter) og økonomisk buffer i disposisjonsfond (disposisjonsfond i prosent av brutto driftsinntekter). I tillegg har kommunene også blitt vurdert ut fra netto driftsutgifter til administrasjon og styring i kroner per innbygger. For hver indikator er kommunene gitt en score fra -3 til +3. I tillegg er det gjennomført en korrigerende faktor etter hvor store kraftinntekter kommunene har, og hvor store rammetilskudd de får fra staten. Prosentvis andel av totalbefolkningen i de enkelte kommunene som er i yrkesaktiv alder (20–69 år) er også hensyntatt.

Vi presiserer at oversikten ikke sier noe om kvaliteten på tjenestene kommunen leverer til sine innbyggere eller om den historiske utviklingen. For ytterligere informasjon om hver enkelt kommunes økonomi vises det til innrapporterte tall i KOSTRA.

NORDLAND VOKSER, MEN...

243 475 mennesker i Nordland ønsket 2018 velkommen. Gjennom året 2017 økte befolkningen i fylket med drøyt 600 nye nordlendinger. Dessverre er veksten fortsatt betydelig lavere enn resten av Norge.

Fra 2017 til 2018 vokste befolkningen i Nordland med 0,25 prosent, mot en nasjonal vekst på 0,73 prosent.

Svak befolkningsvekst skyldes flere samvirkende utviklingstrekk. En viktig forklaring er mindre innvandring. Innvandring fra EU og bosetting av flyktninger har falt til et lavt nivå. På samme tid er utflyttingen av norskfødte på et høyt nivå. Et smalere arbeidsmarked og økt konkurranse om arbeidskraft fra andre regioner har økt utflyttingen blant de over 30 år. Skal befolkningen vokse, er Nordland mer enn noen gang avhengig av flere og attraktive arbeidsplasser, samt offensive og lønnsomme bedrifter som rekrutterer til fylket. Når det ikke skapes nok arbeidsplasser, uteblir befolkningsveksten. Folk flytter i større grad til den rette jobben og for mange til høyere reallønn. Her må Nordland erkjenne at vi som fylke ikke har lykkes like godt som resten av landet.

De siste 10 årene har befolkningen i Norge som helhet vokst med 10,4 prosent. Troms har hatt en vekst på 7,1 prosent og Finnmark 5 prosent. Veksten i Nordland i samme periode har vært 3,4 prosent. Den nasjonale veksten har i stor grad vært drevet av høy arbeidsinnvandring og annen innvandring. Men det gjelder også for Nordland. Uten innvandring ville befolkningsveksten vært negativ for oss. Det hjelper ikke med et lite årlig fødselsoverskudd, når flyttemønstrene innad i landet slår negativt ut for oss. De siste 10 årene har 13 800 personer flere flyttet ut av Nordland fylke til andre fylker i landet, enn antallet som har flyttet inn. Befolkningsutviklingen er den største utfordringen til Nordland fylke per i dag.

Forskjeller i fylket

Saltenregionen – drevet av den store befolkningsveksten i Bodø har fortsatt den

høyeste veksten i Nordland, med drøye 6 prosent de siste 10 årene. Etter en noe treg start i tiårsperioden, har befolkningsveksten i Lofoten økt de siste årene. Veksten er på 4,6 prosent. Helgeland og Vesterålen har vokst med ca. 2 prosent, mens befolkningen i Ofoten er redusert marginalt.

Ser man på kommunenivå, har 21 av 44 kommuner befolkningsvekst de siste 10 årene. Med noen få unntak har veksten særlig vært gjeldende i kommuner med høy innvandring.

Av de større kommunene på Helgeland har Alstahaug, Rana og Brønnøy hatt befolkningsvekst på mellom 3,5 og 4,5 prosent over de siste 10 årene. Befolkningsveksten i Vefsn har vært på knappe 1 prosent, mens størst vekst på Helgeland er å finne i Herøy med nesten 8 prosent.

I Salten-regionen har tre av ni kommuner hatt befolkningsvekst. Dette er

Den største befolkningsveksten har vært i Saltenregionen, drevet av veksten i Bodø by.
Foto: Ernst Furuhatt / www.nordnorge.com / Bodø

Bodø (10,9 prosent), Fauske (3,6 prosent) og Hamarøy (2,5 prosent). I Ofoten er det kun Evenes (3 prosent) og Narvik (1,6 prosent) som har hatt vekst i befolkningen de siste 10 årene.

Tre av seks Lofotkommuner vokser, gjennom Vågan (7 prosent), Vestvågøy (6,6 prosent) og Værøy (1,1 prosent). I Vesterålen vokser Sortland (7 prosent), Øksnes (3 prosent) og Hadsel (1,6 prosent).

Ser vi på befolkningsutviklingen fra 2017 til 2018 opplever hele 30 av 44 kommuner befolkningsnedgang. Mest negativ er utviklingen i Ofoten, hvor alle seks kommunene har hatt nedgang. Utviklingen er mest positiv i Lofoten, hvor halvparten av de seks kommunene opplever befolkningsvekst, drevet av motorene Vågan og Vestvågøy, i tillegg til Værøy.

Lønnsforskjeller utfordrer attraktiviteten

En utfordring som må adresseres i forbindelse med befolkningsutvikling, i tillegg til jobbskapingen, er lønnsforskjellene sammenlignet med resten av landet. Dette vil kunne være en demper for innenlandsk flytting til Nordland, men også et grunnlag for innenlandsk utflytting fra Nordland.

I snitt er lønnsnivået i Nordland nesten 10 prosent lavere enn i landet som helhet. Ser vi på topplederstillinger er lønnsnivået hele 25,3 prosent lavere, dels forklart av færre store hovedkontorer enn i Øst- og Vestlandet.

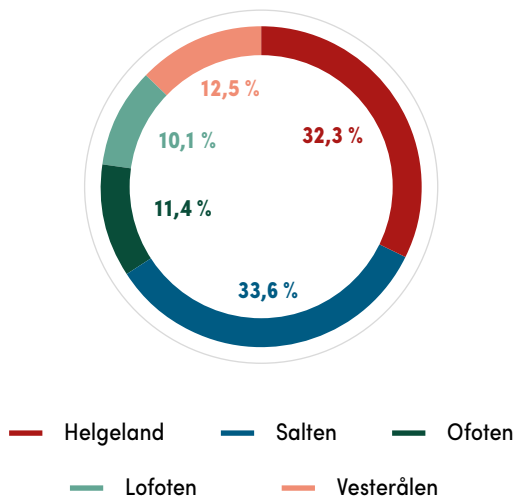
Kvinnene i Nordland ligger best an. Den gjennomsnittlige kvinne i Nordland har en månedslønn på 39 500 kroner, mot 42 200 kroner i resten av landet. Forskjellen utgjør 6,8 prosent, og forklares av at flere kvinner enn menn innehar stillinger i offentlig sektor med

nasjonal lønnsfastsettelse. For menn i Nordland er snittlønnen 43 100 kroner, mot 48 200 i Norge. Forskjellen her er hele 11,8 prosent. Det er imidlertid positivt at avstanden opp til nasjonalt gjennomsnitt faller noe. Men i et konkurranseperspektiv om de beste hodene er forskjellene her for store.

Den store produksjonssektoren med mange underavdelinger og få hovedkontorer gjør at det er en lavere andel arbeidsplasser som krever høyere utdanning i vårt fylke sammenlignet med Øst- og Vestlandet. Det handler om næringsstrukturen som ligger i bunn. I Nordland er median lønn 368 300, mot 380 200 i Norge, en forskjell på 3,2 prosent.

FIGUR 2.1

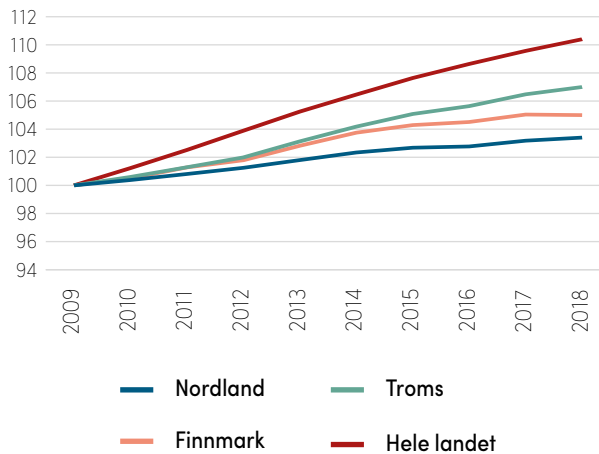
Befolkningen i Nordland fordelt på regioner, 2018

33,6 prosent av Nordlands befolkning, eller drøyt 81 700 personer bor i Salten-regionen. En klar nummer to er Helgeland, med 32,3 prosent av befolkningen. Den minste regionen i Nordland er Lofoten hvor drøyt 10 prosent av befolkningen bor.

FIGUR 2.2

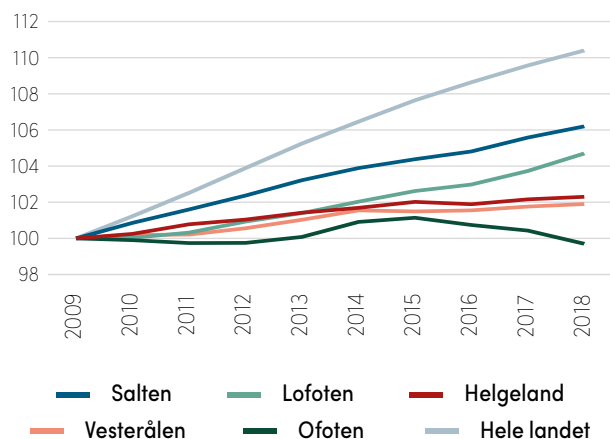
Befolkningsutvikling i Nordland, Troms, Finnmark og landet som helhet de siste 10 årene. Indeks der år 2009 = 100

Nordlands befolkning har økt kontinuerlig de siste 10 årene, men veksttakten er betydelig lavere enn landet for øvrig. Der Nordland har hatt en befolkningsvekst på 3,4 prosent, har landet som helhet hatt en vekst på 10,4 prosent siden 2009. Også Troms og Finnmark vokser raskere enn Nordland i perioden, med henholdsvis 7 prosent og 5 prosent. Finnmark opplevde imidlertid en liten nedgang i folketallet gjennom året 2017. De siste 10 årene er det kun Oppland og Hedmark som har hatt tregere befolkningsvekst enn Nordland.

FIGUR 2.3

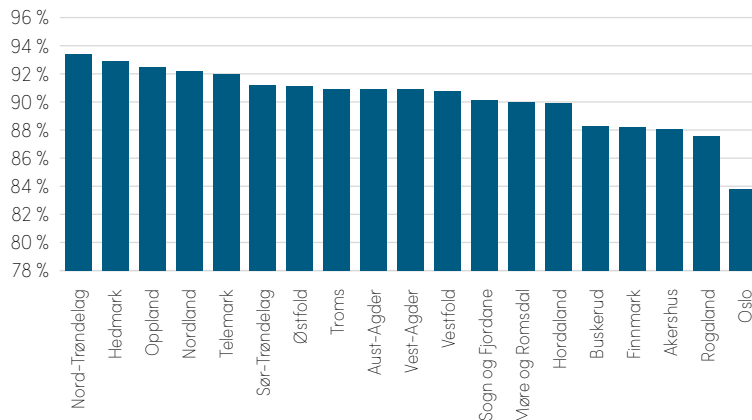
Befolkningsutvikling i Nordlands regioner de siste 10 årene. Indeks der år 2009 = 100

Den prosentvis største befolkningsveksten fra 2017 til 2018 finner vi i Lofoten, fulgt av Salten og Vesterålen. Ser man på utviklingen de siste 10 årene har veksten vært størst i Salten (6,2 prosent), fulgt av Lofoten (4,7 prosent) og Helgeland (2,3 prosent). Veksten i Vesterålen har vært 1,9 prosent de siste 10 årene, mens befolkningstallet i Ofoten har falt svakt (0,3 prosent), men mer betydelig de siste årene.

FIGUR 2.4

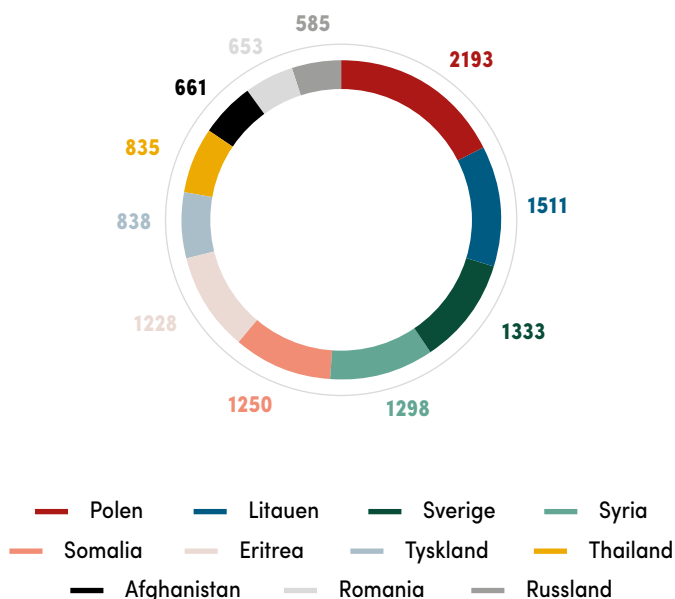
Prosentvis bosatte med norsk statsborgerskap

Bare tre fylker har en lavere andel innbyggere med utenlandsk statsborgerskap enn Nordland. 89,4 prosent av Norges befolkning har norsk statsborgerskap. I Nordland har 92,2 prosent av befolkningen norsk statsborgerskap, mens det samme tallet i Troms og Finnmark er henholdsvis 90,9 og 88,2 prosent. På nasjonal basis er det flest polske (1,9 prosent), fulgt av svensker og litauere (begge 0,8 prosent) som står for størsteparten av de ikke-norske statsborgerne blant befolkningen. Det samme gjelder for Nordland og Troms, men med lavere andel. I Finnmark er det ikke overraskende en større andel finnlendere og russere enn i Nordland og Troms. I Nordland utgjør ikke-norske statsborgere bare 3,2 og 3,3 prosent av befolkningen i Bindal og Tjeldsund, mens de på Træna og Moskenes utgjør henholdsvis 20,9 og 17,7 prosent – begge steder dominert av polske statsborgere.

FIGUR 2.5

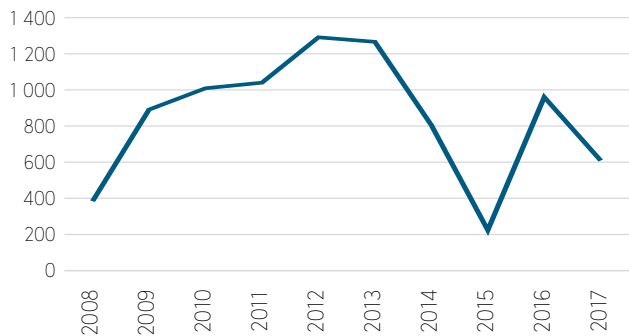
Antall bosatte uten norsk statsborgerskap

7,8 prosent av befolkningen i Nordland har ikke norsk pass. Diagrammet viser antall personer fra andre nasjonaliteter som er bosatt i Nordland, fra land hvor mer enn 500 personer er bosatt i fylket. Det er flest arbeidsinnvandrere i form av polske statsborgere, fulgt av litauere og svensker. Blant flyktingene utgjør den største gruppen syrere, somaliere og eritreere. Totalt er det 18 942 personer bosatt i Nordland uten norsk pass. De representerer tilsammen 122 ulike nasjonaliteter.

FIGUR 2.6

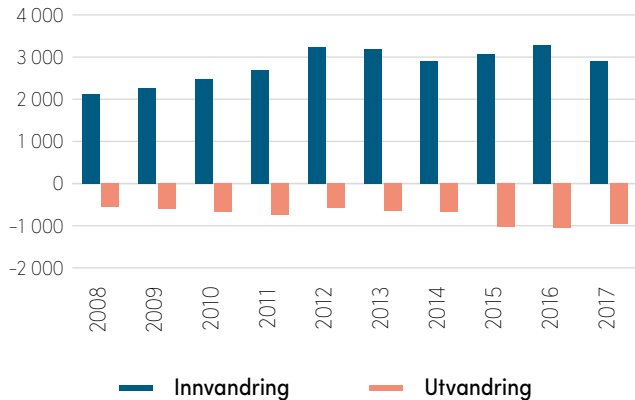
Befolkningsvekst i Nordland de siste 10 årene, målt i antall personer

I perioden 2010–2013 økte befolkningen i Nordland med mer enn 1 000 nye innbyggere hvert år. Siden 2013 har fylket ikke oppnådd firesifret antall nye innbyggere per år. De siste 10 årene har befolkningen i Nordland økt med 8 479. Dersom Nordland hadde vokst like raskt som landet som helhet de siste 10 årene, ville vi nesten vært nesten 17 000 flere innbyggere i fylket. Det er mer enn innbyggertallet i byene Sandnessjøen, Sortland og Svolvær til sammen.

FIGUR 2.7

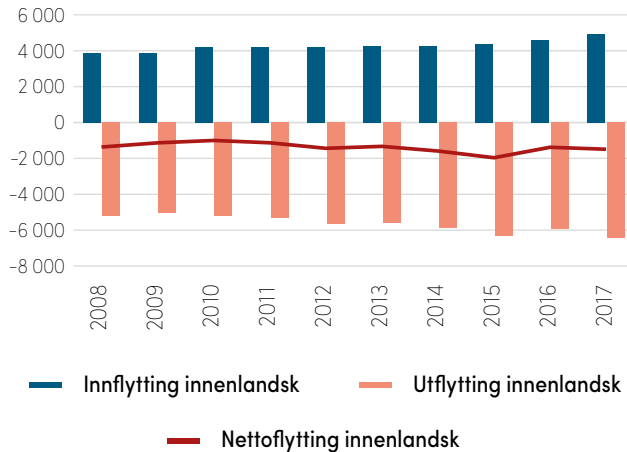
Innvandring av ikke-norske statsborgere til, og utvandring av ikke-norske statsborgere fra Nordland i perioden 2008–2017

På det meste, i årene 2012 og 2013, var det mer enn 2 500 personer flere som innvandret til Nordland, enn som utvandret fra fylket. I 2016 innvandret 3 294 personer til fylket, mens 1 053 utvandret. De samme tallene i 2017 var henholdsvis 2 911 og 967. Netto tilflytting i form av innvandring var 297 personer lavere i 2017 enn i 2016. De siste 10 årene har drøyt 28 000 personer innvandret til Nordland. I samme periode er utvandringen drøye 7 500.

FIGUR 2.8

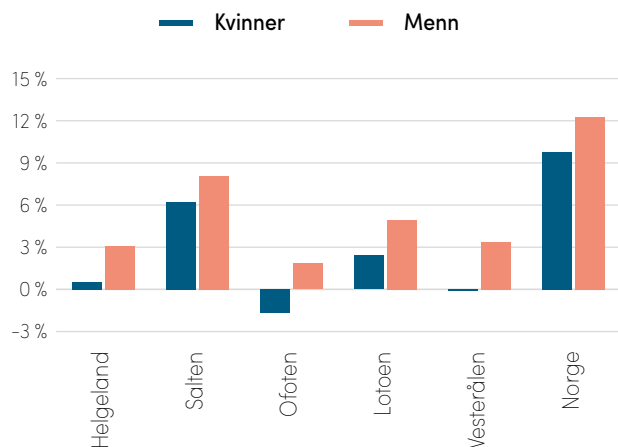
Forholdet mellom innenlandsk innflytting og utflytting i perioden 2008–2017.

De siste 10 årene har drøyt 13 800 flere personer flyttet fra Nordland til andre steder i Norge, enn antallet som har flyttet til fylket vårt fra andre steder i landet. I snitt har 4 281 personer flyttet til Nordland, mens 5662 personer har flyttet fra de siste 10 årene. Uten innvandring og fødselsoverskudd hadde befolkningsveksten i Nordland vært negativ.

FIGUR 2.9

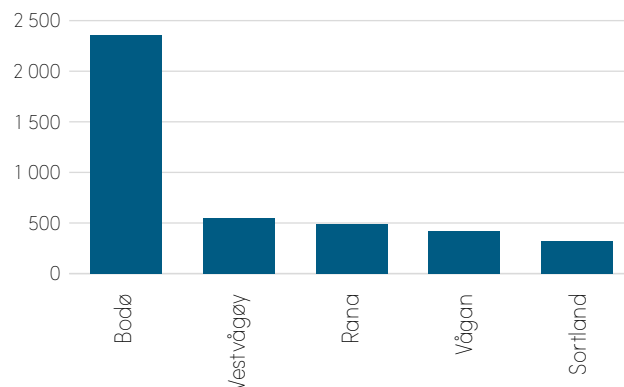
Prosentvis befolkningsutvikling blant kvinner og menn i regionene i Nordland og Norge i perioden 2008–2017

For Nordland samlet er antall menn økt med 4,6 prosent de siste 10 årene, mens antall kvinner har økt med 2,1 prosent. Alle fem regionene i Nordland har hatt klart sterkere befolkningsvekst blant menn, og dette gjelder også for landet samlet sett. Hovedårsaken til det er økt arbeidsinnvandring og annen innvandring, hvor majoriteten er menn. I Ofoten og Vesterålen er andelen kvinner i befolkningen falt med henholdsvis 1,7 og 0,1 prosent. Det er flere årsaker til nedgangen blant kvinner. Tilgang til relevante jobber og flytting ut for å ta høyere utdanning er kanskje de to viktigste.

FIGUR 2.10

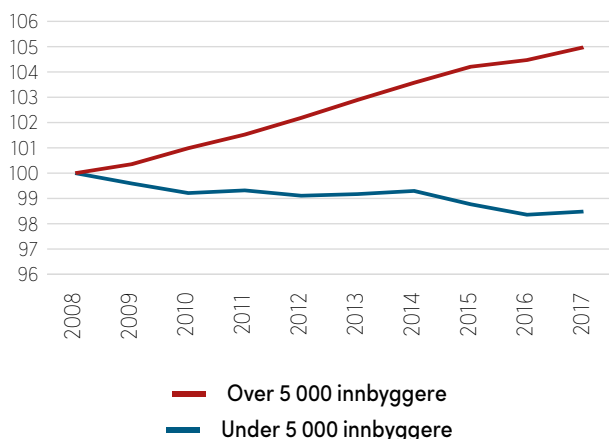
Topp 5 kommuner i Nordland målt ut fra befolkningsvekst siste 5 år

Den sterkeste befolkningsveksten de siste 5 årene kommer ikke overraskende i fylkets største kommune, Bodø. Kommunen har vokst med drøye 2 355 nye innbyggere. Rangert som nummer to og fire er Lofotkommunene Vestvågøy og Vågan, som tilsammen har hatt en befolkningsvekst på nesten 1 000 nye innbyggere. Befolkningsveksten i Rana kommune er knappe 500 til tross for at kommunen er større enn de to lofotkommunene til sammen. Veksten i Sortland kommune er på 318.

FIGUR 2.11

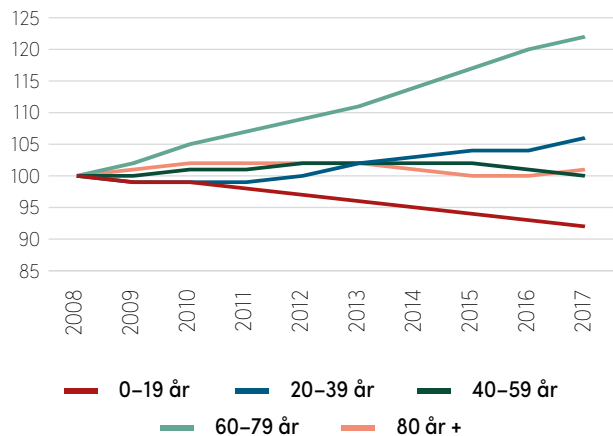
Befolkningsutvikling fra 2008–2017 blant kommuner med over og under 5 000 innbyggere. Indeks der 2008 = 100

Når man ser på befolkningsutviklingen blant kommunene som hadde over eller under 5 000 innbyggere i 2008, så er det tydelig at det er blant de største kommunene befolkningsveksten har skjedd. Småkommunene blir stadig mindre i det store bildet, og dette er en trend som ikke er spesiell for Nordland eller Nord-Norge, men som gjelder store deler av landet.

FIGUR 2.12

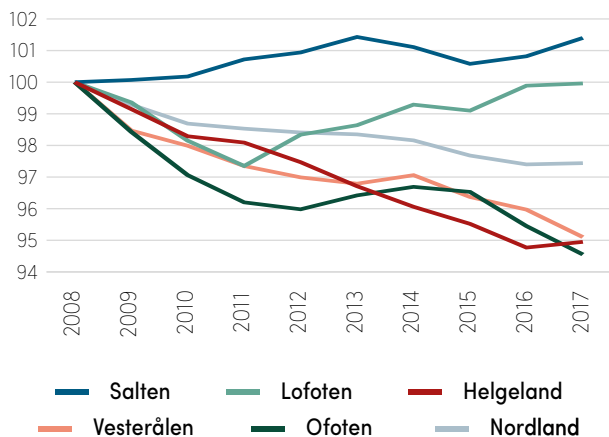
Befolkningsutvikling per aldersgruppe. Indeks der 2008 = 100

Sterkest befolkningsutvikling de siste 10 årene er i aldersgruppen 60–79 år. Denne aldersgruppen har vokst med 22 prosent eller nesten 4 900 personer. Det er bra for Nordland at aldersgruppen 20–39 år har økt med 6 prosent (3 400 personer), og viser en positiv trend de siste årene som følge av flere studenter og gode årskull. Mer utfordrende er at den yngste aldersgruppen, i spennet 0–19 år har falt med hele 8 prosent.

FIGUR 2.13

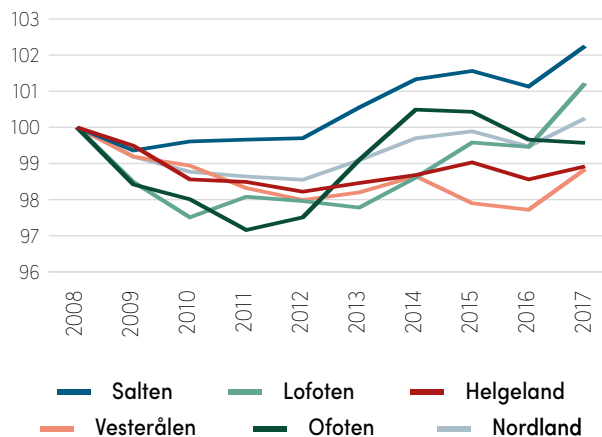
Befolkningsutvikling for kvinner i aldersgruppen 0–39 år. Indeks der 2008 = 100

Det er kun Salten som har hatt vekst i antallet unge kvinner de siste 10 årene. Lofoten har tilnærmet uendret antall unge kvinner blant befolkningen sammenlignet med 2008, mens regionene Helgeland, Ofoten og Vesterålen alle har hatt befolkningsnedgang blant unge kvinner på ca. 5 prosent. Nedgangen må også kunne sees i sammenheng med innlandsk utflytting fra fylket. Den viktigste flytteeårsaken er familietilhørighet, og da er det utfordrende for Nordland at flere familier flytter ut av fylket enn inn.

FIGUR 2.14

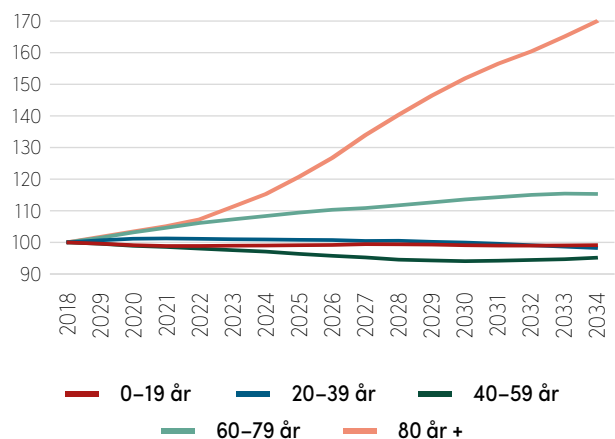
Befolkningsutvikling for menn i aldersgruppen 0–39 år. Indeks der 2008 = 100

Også utviklingen i antall unge menn går relativt trått i Nordland. Salten-regionen og Lofoten kommer igjen best ut av sammenligningen også her. Helgeland og Vesterålen har begge hatt en positiv utvikling i antall unge menn blant befolkningen fra 2016 til 2017, mens Ofoten har flatet mer ut. Alle de tre regionene har lavere andel unge menn blant befolkningen i dag enn for 10 år siden.

FIGUR 2.15

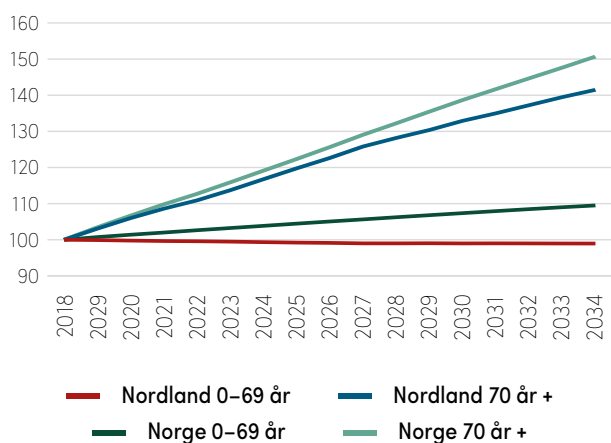
Befolkningsframskriving i Nordland fordelt på aldersgrupper. Indeks der 2018 = 100

Det er liten tvil om hvilke aldersgrupper som vil øke fremover. Ved alle framskrivningsgrafene har vi valgt å bruke SSB sitt middelalternativ for fruktbarhet, levealder, innenlandsk flytting og innvandring. Det ventes en liten nedgang i de to yngste aldersgruppene, og en nedgang på nesten 5 prosent i aldersgruppen 40-59 år. Aldersgruppen 60-79 år er ventet å øke med 15 prosent fra 2018 til 2034, mens antallet over 80 år vil øke med hele 70 prosent.

FIGUR 2.16

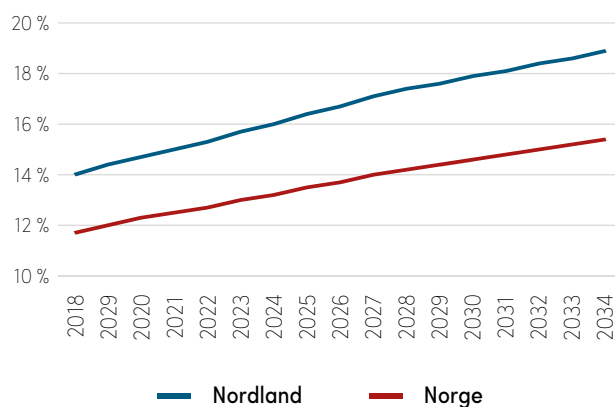
Befolkningsframskriving for Nordland og Norge, for aldersgruppene 0-69 år, samt 70+. Indeks der 2018 = 100.

De neste 15 årene vil andelen av befolkningen som er 70 år eller eldre tilta mer i Norge, enn Nordland. Årsaken til det er at befolkningen i Nordland allerede i dag er betydelig eldre enn i resten av landet. I kommende periode vil Norge oppleve vekst i den yngre delen av befolkningen på nesten 10 prosent, mens vi i Nordland venter en liten nedgang.

FIGUR 2.17

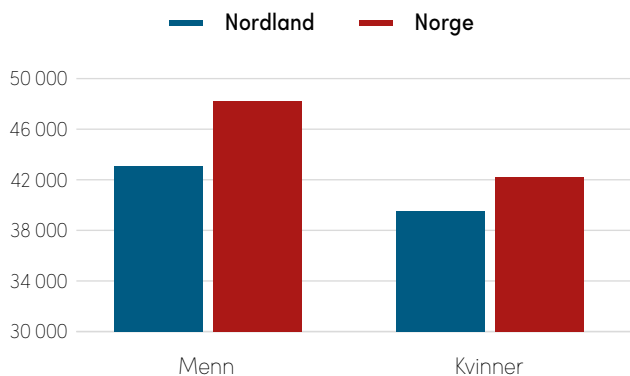
Framskriving av prosentvis andel av befolkning i aldersgruppen 70+, Nordland og Norge (2018-2034)

Ved inngangen til 2018 er 11,7 prosent av befolkningen i Norge 70 år eller eldre, mot 14 prosent i Nordland. Om 15 år er 15,4 prosent av befolkningen i Norge 70 år eller eldre, mot 18,9 prosent i Nordland. Den høye andelen av eldre personer i Nordland fylke vil skape store utfordringer i årene som kommer, særlig for de mindre kommunene. Det handler om bærekraft i form av å få utført de grunnleggende jobbene innen pleie, omsorg og skole, men også folk som kan bringe samfunnene videre i form av fritid, politikk og skattebetalere.

FIGUR 2.18

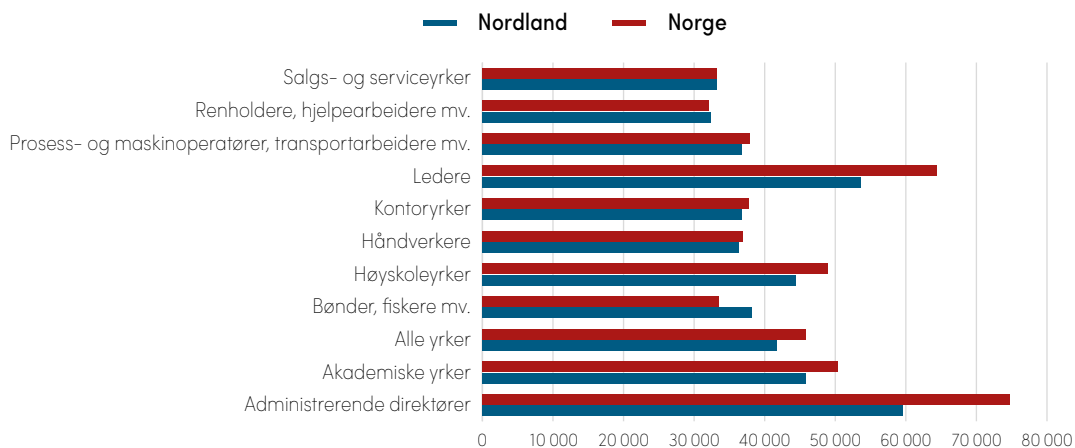
Månedslønn for heltidsansatte i alle yrker i Nordland i 2016 sammenlignet med landet som helhet

Dersom den gjennomsnittlige mann i Nordland skulle hatt samme månedslønn som gjennomsnittet i Norge, måtte lønnen økt med 11,8 prosent. Blant kvinnene måtte lønnen økt med 6,8 prosent.

FIGUR 2.19

Lønnsnivået i Nordland (snitt per måned i 2016) for utvalgte yrker sammenlignet med landet som helhet.

Gjennomsnittlig lønnsutbetaling per måned er 10 prosent lavere i Nordland enn landet som helhet. Fiskere, samt renholdere, hjelpearbeidere med videre er de eneste yrkesgruppene som har høyere gjennomsnittlig månedslønn i Nordland enn kollegaer i resten av landet. Administrerende direktører og ledere måtte økt lønnen med henholdsvis 25 og 20 prosent for å holde tritt med landet som helhet, mens akademiske yrker og høyskoleyrker måtte økt lønnen med 10 prosent for å tjene det samme som sine kollegaer nasjonalt. Når levekostnadene ikke er 10 % lavere enn landsgjennomsnittet, skaper lønnsnivået i seg selv insentiver til mobilitet.

VI MÅ FORSKE MER

Konkurransen i Nordland må økes gjennom å forsterke innovasjonsevnen i bedriftene. Næringslivet i Norge bruker årlig rundt 30 milliarder kroner på (egenutført og innkjøpt) FoU. Næringslivet i Nordland sin andel av dette er kun 1,2 prosent, til tross for at befolkningen i fylket utgjør omtrent 4,6 prosent av landets totale befolkning.

Samlet økte den nasjonale FoU-aktiviteten i næringslivet fra 2008 til 2015 tilsvarende en realvekst på 30 prosent. De eneste fylkene med tilbakegang var Agder-fylkene (4 prosent) og Nordland (2 prosent). FoU-innsatsen i næringslivet i Nordland er for lav. 15 prosent av virksomhetene i fylket jobber med FoU, mens det nasjonale snittet ligger på 19 prosent.

Ser man på egenutført FoU per sysselsatt var landsgjennomsnittet på over 38 000 kroner i 2015, mens tilsvarende tall for Nordland var litt over 13 000 kroner. Kun Finnmark og Hedmark har lavere verdier. Av de økonomiske regionene i Nordland ligger Bodø høyest med nærmere 22 000 kroner, mens det er lavest i Sandnessjøen med noe over 4 000 kroner. Av de totale FoU årsverkene i Norge som ligger på 21 000, utgjør Nordlands andel kun 1,4 prosent av disse.

Nordland er ett av fylkene i Norge som mottar mest offentlige midler til FoU. I 2015 kom 57 prosent av finansieringen til FoU fra offentlige kilder. Kun Troms, Finnmark, Svalbard og Hordaland har en høyere andel. Vi er blant annet det fylket i Norge med høyest tilsagnsbeløp fra Innovasjon Norge i 2016, med 732 millioner, som utgjør 12 prosent av de nasjonale tilsagnene. En stor andel av tilsagnene er lån gitt til fiskeriflåten. Det ble bevilget 76 millioner fra forskningsrådet til vårt fylke i 2016, som utgjør under 0,9 prosent av totale bevilgninger. Det er helt marginal finansiering fra utlandet til næringslivet i Nordland, og i 2015 utgjorde dette 2 prosent av de totale FoU-utgiftene. Til sammenligning var det nasjonale snittet 9 prosent.

i

De samlede FoU-utgiftene i Norge (hvor man inkluderer næringslivet, instituttsektoren og universitets- og høyskolesektoren) var på ca. 60 milliarder kroner i 2015, hvor noe under 800 millioner kroner hadde kostnadssted i Nordland, altså 1,3 prosent.

TILFELDIGE LOFOTINGER UTEN ANGER

Værmeldingen i Jotunheimen var dårlig, i Lofoten var det meldt bra. Klatreferien i Lofoten endte med at to brødrepar fra Bergen bosatte seg i Henningsvær.

– Vi hadde egentlig ikke hørt så mye om Lofoten før vi dro. Det var ikke dit vi egentlig skulle, men så opplevde vi to fantastiske uker med 30 grader og sol. Vi bodde i telt, klatret og koste oss, sier Andreas Hjelle.

Kanskje ble de litt lurt av det fantastiske sommerværet i 2014, men sammen med broren Martin, og brødreparet Andreas og Mats Alfson kjøpte Andreas den nedlagte Trewarefabrikken i Henningsvær bare to uker etter at de kom tilbake til Bergen.

– Kjøpet av Trewarefabrikken var imidlertid ikke tilfeldig. Det var en lokal musiker som tipset oss om at den var til salgs. Vi ble momentant forelsket i Henningsvær og stedets spektakulære natur og ikke minst som «tilfluktssted» for kreative sjeler, kunstnere, gründere og ekstremспортutøvere. Den første tanken var å bygge om fabrikken til et nervesanatorium hvor folk kunne trekke seg tilbake og roe ned fra storbyens sjas og mas. Etterhvert gikk denne tanken gradvis over til å bli et slags kulturhus med overnatting, spisested og ulike rom for kulturell aktivitet. Målet vårt har hele veien vært å la andre ta del i den samme Lofoten-opplevelsen vi hadde sommeren 2014.

Lofotvekst

I dag bor tre av kjøperne av Trewarefabrikken i Henningsvær. Den fjerde studerer medisin i Bergen. De

tre nye Lofotingene kom alle fra ingeniørmiljøet på NTNU i Trondheim.

– Høsten 2015 var vi på plass, og siden da har vi hatt fullt fokus på Trewarefabrikken. Selv har jeg kjøpt tomt i Henningsvær, og planen er å bygge hus på sikt.

Og bergenserne er ikke alene som tilflyttede unge Lofotværingene. Ser vi på den prosentvise befolkningsveksten i aldersgruppen 20–39 år kommer Lofoten best ut av alle regioner i Nordland, både de siste ti årene og det siste året. Bare fra 2016 til 2017 økte aldersgruppen i øyriket med 2,5 prosent.

– Naturen er nok et viktig stikkord, svarer Hjelle, på spørsmål om hva han mener er den viktigste årsaken til veksten Lofoten har opplevd.

– Vi har fin natur i store deler av landet, i fjellheimen og langs kysten. Men Lofoten er hakket mer spektakulært. I tillegg er det noe med å komme seg vekk fra storbyen, det å få prøve et annerledes liv enn man er vant med. Kanskje er veksten Lofoten har opplevd en motreaksjon mot at folk i storbyene jobber for mye og for lenge?

Hjelle peker også på fordelene med å bo midt i elementene, og de ulike sesongene Lofoten har å by på.

– Du får en helt annen ro her. Du kan fiske den ene dagen, gå på topptur på ski dagen etter. Du kan surfe, vandre rundt i fjellene og klatre.

Trevarefabrikken har blitt et naturlig samlingspunkt for unge fastboende og tilreisende i Lofoten.
Foto: Audun Selnes

Store planer

Per nå er første etasje i Trevarefabrikken ferdigstilt, og de har også gjort seg ferdig med taket. I første etasje finner man storkjøkken og bar, samt café. Fortsatt gjenstår mye rehabilitering av andre og tredje etasje i bygget, samt fasaden.

– Planen vår er å bygge fleksible lokaler, og deler av tredje etasje skal benyttes til overnatting. Konseptet vil være bokser på hjul som kan flyttes rundt i rommet, hvor folk kan sove og bo. Tre sånne bokser er allerede ferdige, og planen er at vi fra sommeren 2018 skal ha på plass 25 sengeplasser.

På sommeren er det meningen at turister skal kunne bo på Trevarefabrikken. I skuldersongen er målet at folk i kulturnæringen skal kunne bo hos dem over korte og lange perioder mens de jobber med sine prosjekter. Hjelle hevder at det er en tydelig endring i turiststrømmen til Lofoten, som før i stor grad bestod av eldre turister, gjerne fra Tyskland, Frankrike eller andre deler av Europa.

– Lofoten er også blitt svært populært for unge nordmenn, og de kommer igjen og igjen. Vi har hatt folk som har vært hos oss tre år på rad nå, og vi håper og tror de vil fortsette å komme.

Gründertilværelsen har imidlertid ikke bare vært enkel for bergenserne.

– Vi har vel levd relativt stusselig, i alle fall i begynnelsen, og vi har ikke tatt ut noe lønn. Så dette er ikke noe vi blir rike av. Men det er et eventyr, som ingen av oss angrer på å ha startet.

Samlingsplass

Hjelle og kompanjongene er opptatt av å skape en samlingsplass, hvor folk i alle aldre kan møtes.

– Vi vil være et sted hvor det ukentlig er aktivitet og arrangementer som gjør at folk treffes. Vi er vel på mange måter blitt Hønningsvær sitt kulturhus, gjerne hele Lofoten sitt lille kulturhus.

I fjor sommer arrangerte gjengen for første gang festivalen Trevarefest.

– De 500 billettene ble solgt ut på 15 minutter. I år ble 800 billetter solgt ut på ett minutt.

Festivalen ble startet i samarbeid med tidligere Kråkesølv-trommeslager Thomas Litangen. Den etter hvert nasjonalt kjente musikeren som først fortalte bergenserne at Trevarefabrikken var til salgs er fortsatt en viktig brikke: Sondre Justad.

ARBEIDSMARKEDET I NORDLAND

Rekordlav arbeidsledighet, men for mange står utenfor arbeidsmarkedet. 2 393 personer var registrert helt arbeidsledig ved inngangen av 2018. Det ble skapt 679 nye jobber i 2017, utsiktene tilsier en ytterligere sysselsettingsvekst på 508 i 2018.

Andelen utlyste stillinger har økt betraktelig i Nordland siden bunnåret 2014. Økt aktivitet i næringslivet har ført til at flere nordlendinger er kommet ut i arbeidslivet. Samtidig har vi skapt flere jobber for folk bosatt utenfor vårt fylke og våre landegrenser.

Vi må tilbake til 90-tallet for å finne tilsvarende lav arbeidsledighet som i dag. Bare 1,9 prosent, eller 2 393 personer av den ordinære arbeidsstyrken i Nordland står registrert som helt arbeidsledige ved utgangen av 2017. På nasjonalt nivå er det samme tallet 2,4 prosent.

En person som er registrert som arbeidsledig i NAV sine statistikker er uten arbeid, er tilgjengelig for å begynne i arbeid i løpet av kort tid etter jobbtillbud mottas, og søker aktivt på jobber. I tillegg kommer arbeidssøkere på tiltak, en ordning for å øke mulighetene for å komme ut i ordinært arbeid. I Nordland var det 827 arbeidssøkere på tiltak ved utgangen av 2017. På mange måter er det svært positivt for vårt fylke at over 98 prosent av arbeidsstyrken er ute i arbeidslivet.

Sett fra en annen side kan lav arbeidsledighet skape utfordringer for næringsliv og offentlig sektor når man skal rekruttere ny kompetanse. Dette kan medføre at jobbene som skapes i Nordland skapes for pendlere fra inn- og utland, som bidrar til å dempe verdiskaping og ringvirkninger lokalt. I verste fall blir ikke stillingene besatt.

Mange står utenfor

Ved inngangen til 2018 mottok nærmere 20 000 personer i Nordland uføretrygd. Drøyt 7 000 personer mottok arbeidsavklaringspenger. Når

man summerer mottakere av uføretrygd, arbeidsavklaringspenger og andre ytelser, står over 30 000, eller mer enn 20 prosent av menneskene i yrkesaktiv alder i Nordland utenfor arbeidslivet. En betydelig andel av disse representerer en restarbeidsevne som næringsliv og offentlig sektor kan og bør utnytte, gjennom tilpasset arbeid og deltidsstillinger. Nordland kommer svært dårlig ut sammenlignet med øvrige fylker og landet som helhet på disse statistikkene.

Bare fire fylker har høyere andel uføretrygd enn Nordland. Nordland har også over gjennomsnittet høy andel av befolkningen som mottar arbeidsavklaringspenger. Bare i Troms og Finnmark finner vi større prosentvis andel mottakere av sykepenger enn hva tilfellet er i Nordland. Dette kommer i tillegg til en befolkning som i gjennomsnitt er eldre enn resten av landet, hvor antall mottakere av alderstrygd har økt med over 20 prosent bare de siste fem årene.

Nordland har utfordringer i dag, og utfordringene vil bli større om vi ikke evner å skape flere jobber, at jobbene skapes for de som bor i fylket og at flere av de som bor i fylket kommer ut i arbeid. For det ligger et stort potensial i å få utnyttet arbeidsreserven best mulig.

Har vi en forklaring?

Til en viss grad kan vi forstå forskjellene, at en lavere andel av befolkningen i Nordland i yrkesaktiv alder står utenfor arbeidsmarkedet. Nordland er et stort industri- og fiskerifylke, hvor den fysiske belastningen er større enn i andre yrker. Men dette kan bare være en delvis forklaring: I Møre og

Alcoa.
Foto: Morten Eriksen

Romsdal, et relativt sammenlignbart fylke med Nordland, hvor det er store avstander og mye industri utgjør andelen uføretrygdede 9,1 prosent. I Nordland er andelen 12,5 prosent. Er vi da offensive nok? Er vi nok ærgjerrige?

Nasjonen Norge og fylket Nordland går en tøffere tid i møte. Oljeinntektene har falt betydelig fra toppnivået, og vi kan ikke støtte oss på dem i overskuelig framtid. Befolkningen eldes, og vi vil se en kraftig vekst i andelen mennesker som går fra verdiskapende og yrkesaktive, til å bli pensjonsmottakere fremover.

Tilrettelegging

Det gjøres mye for å tilrettelegge for yrkeskarriere også for de med tilpassingsbehov. Men her kan vi bli enda mye bedre. Vi har også en betydelig mulighet for å aktivisere og skape grunnlag for fremtidig yrkesaktiv karriere for innvandrere som kommer til Norge som flyktninger. De som kommer til Nordland som arbeidsinnvandrere bør vi snarest ta imot med åpne armer, inkludere og integrere. For vi trenger dem! I tillegg

har vi de unge som sliter med å få innpass i arbeidslivet, både de med og uten utdanning.

Så hvor og hvordan bør vi rette skytset for å få flest mulig inkludert? I flere tilfeller er helsetilstanden så alvorlig at verken den enkelte eller samfunnet er tjent med at man forsøker å få innpass i yrkeslivet. Ser man på de som er uføretrygdet i Nordland så er det i stor grad de som har passert 60 år. Bør man legge det samme trykket for å få dem ut igjen i arbeidslivet, som de unge eller de som er nye i vårt land?

Det skapes nye jobber

I 2016 og 2017 ble det skapt henholdsvis 1 023 og 679 nye arbeidsplasser i Nordland. For 2018 er utsiktene 508 nye arbeidsplasser. Motorene for veksten som har vært og veksten som ventes er bygg og anlegg, samt tjenesteyting mot private – og da særlig innen helse og utdanning.

Det er Salten-regionen som har vært motoren for jobbskaping i Nordland de siste årene, og det ventes at

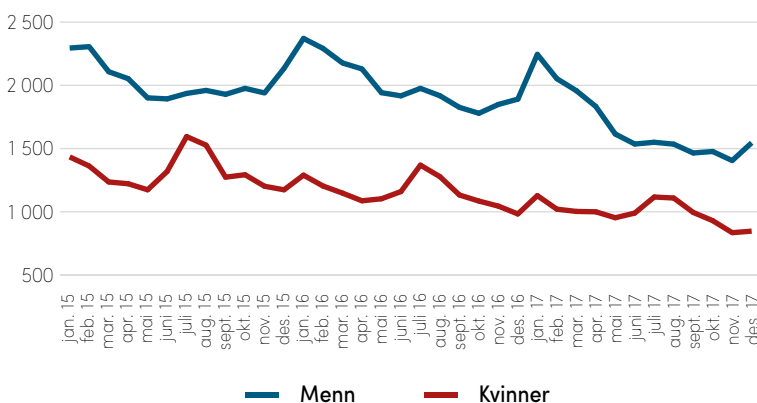
Salten-regionen vil bidra til halvparten av de nye jobbene i Nordland i 2018. Den prosentvise jobbskapingen i Nordland har faktisk vært høyere enn den prosentvise befolkningsutviklingen de siste årene.

Målt ut fra regionenes størrelse er det Lofoten og Salten som har bidratt mest til faktisk jobbskaping i Nordland de siste to årene, og forventet jobbskaping i 2018. I Vesterålen og Helgeland har antallet jobber økt med rundt 1 prosent, mens Ofoten har hatt en svak nedgang. Imidlertid ventes det svak vekst i jobbskapingen i Ofoten inneværende år.

Ser man på pendlermønstret, så er det flere personer bosatt i Nordland som pendler ut av fylket for å jobbe, enn det er antall arbeidsledige i Nordland. Det er også en betydelig andel som pendler inn til Nordland for å jobbe, noe som vil forsterkes ytterligere fra 2019 og fremover når store infrastrukturprosjekter som ny flyplass i Rana og Bodø igangsettes.

FIGUR 3.1

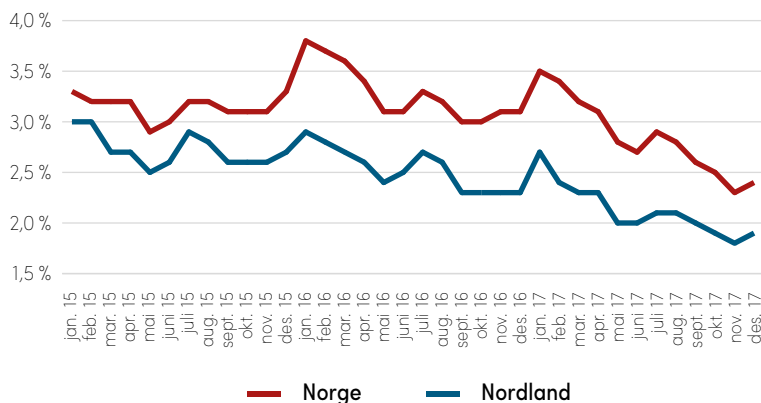
Utvikling arbeidsledighet Nordland, antall personer (jan 2015–des 2017)

Arbeidsledigheten i Nordland har falt med 1 336 personer fra starten av 2015 til utgangen av desember 2017. Arbeidsledigheten har hatt en tydelig nedgang både for kvinner og menn i perioden. Fortsatt er det flest menn som er arbeidsledige i Nordland. Arbeidsledigheten følger et fast mønster gjennom året, hvor arbeidsledigheten alltid øker fra desember til januar på grunn av avsluttede arbeidskontrakter, samt på sommeren når mange nyutdannede skal inn på arbeidsmarkedet.

FIGUR 3.2

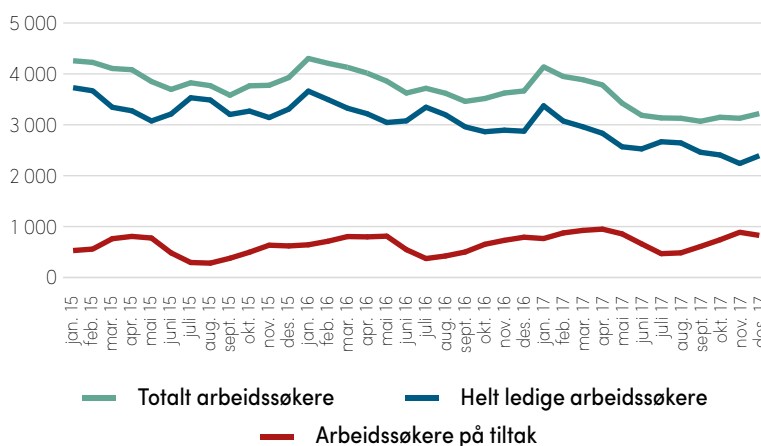
Utvikling i arbeidsledighet i prosent av arbeidsstyrken, Nordland og Norge (jan 2015–des 2017)

Arbeidsledigheten har falt både i Nordland fylke og Norge den siste tiden. Figuren viser at arbeidsledigheten i Nordland i januar 2015 var på 3 prosent, mens den på nasjonalt nivå var 3,25 prosent. Ved utgangen av desember 2017 var arbeidsledigheten i Nordland bare 1,9 prosent, mot 2,4 prosent nasjonalt. Lav arbeidsledighet er positivt, men for lav arbeidsledighet vil kunne bidra til at næringsliv og offentlig sektor støter på utfordringer når de skal rekruttere inn ny kompetanse. NAV venter at arbeidsledigheten nasjonalt vil synke ytterligere fram mot 2019, gjennom en sterk nasjonal økonomi og økte oljeinvesteringer.

FIGUR 3.3

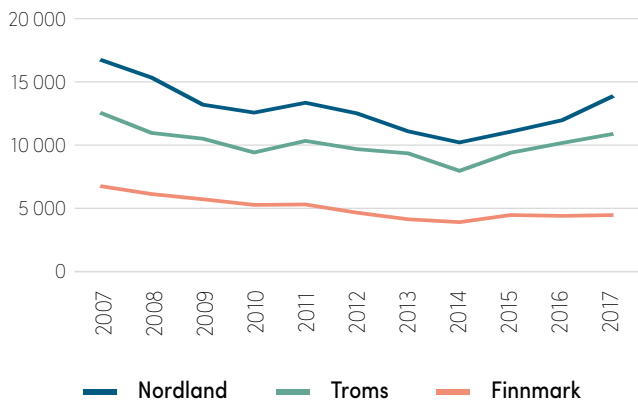
Antall arbeidssøkere i Nordland (jan 2015–des 2017)

Når man summerer helt ledige arbeidssøkere og arbeidssøkere på tiltak får man totalt antall arbeidssøkere i Nordland. Arbeidssøkere på tiltak har økt i perioden, mens antall helt ledige arbeidssøkere har falt betydelig. Totalt medfører dette at totalt antall arbeidssøkere har falt med over 1 038 personer siden januar 2015.

FIGUR 3.4

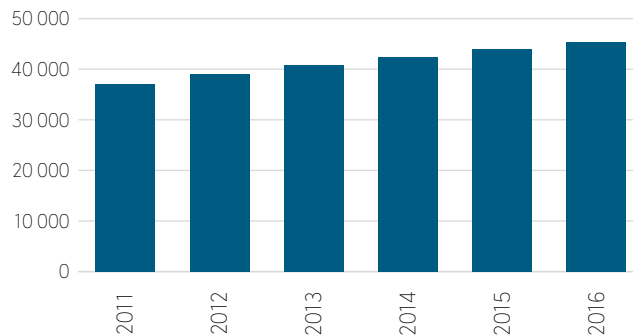
Tilgang på ledige stillinger i Nordland, Troms og Finnmark (2007–2017)

I perioden fra 2007 til 2014 falt tilgangen på antall ledige stillinger i alle de nordnorske fylkene. Fra 2014 til 2017 ser vi en positiv trend i antall utlyste stillinger gjennom året, også i Troms og Finnmark. I 2017 ble det utlyst nesten 14 000 stillinger i Nordland, mot ca. 12 000 i 2016. Vi gjør oppmerksom på at NAV har inkludert flere kilder i sine beregninger, noe som bidrar til høyere tall.

FIGUR 3.5

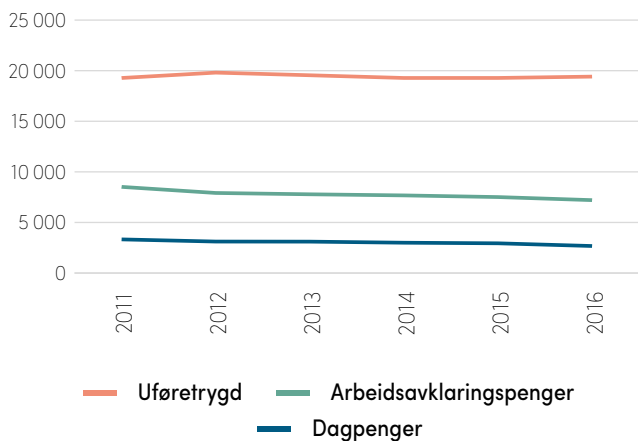
Antall mottakere av alderstrygd i Nordland (2011–2016)

Vi blir flere, men vi blir også eldre i Nordland. Antall mottakere av alderstrygd har økt med 22,5 prosent bare fra 2011 til 2016. Det er ingenting som tyder på at denne veksttrenden vil stoppe. Dagens unge sysselsatte bør forberede seg på at pensjonsutbetalingen vil bli lavere relativt sett sammenlignet med de som går av med pensjon i dag.

FIGUR 3.6

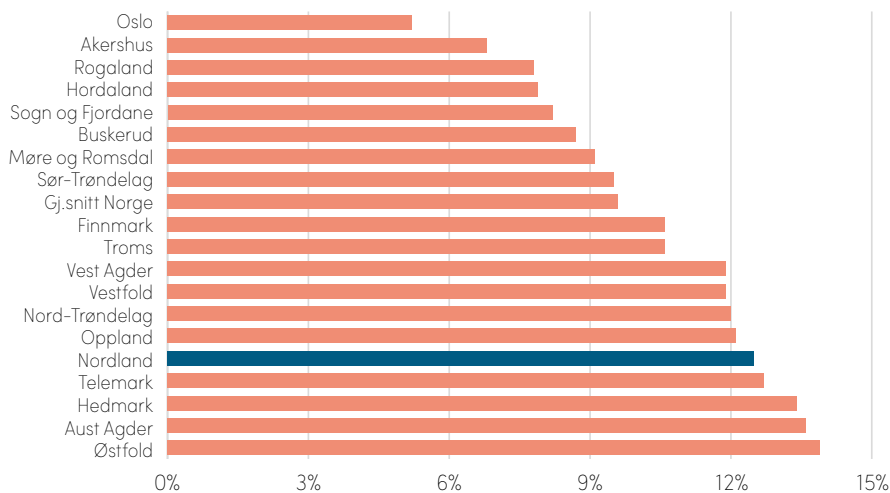
Antall mottakere av dagpenger, arbeidsavklaringspenger og uføretrygd i Nordland (2011–2016)

Sammenlignet med 2011 er antall mottakere av uføretrygd relativt uendret i Nordland. Antallet som mottar dagpenger og arbeidsavklaringspenger har imidlertid falt med henholdsvis 20 og 15 prosent. Av ulike årsaker befinner totalt 31 300 Nordlendinger seg i en av de tre gruppene.

FIGUR 3.7

Andel av befolkningen som mottar uføretrygd i aldersgruppen 18–67 år (2016)

I fire av de 19 fylkene i landet er det en større prosentvis andel av befolkningen som mottar uføretrygd enn hva tilfellet er i Nordland. Hele 12,5 prosent av befolkningen i Nordland i aldersgruppen 18–67 år mottar uføretrygd. Dette er mer enn det dobbelte av antallet mottakere i Oslo, og nesten 3 prosentpoeng høyere enn landsgjennomsnittet.

FIGUR 3.8

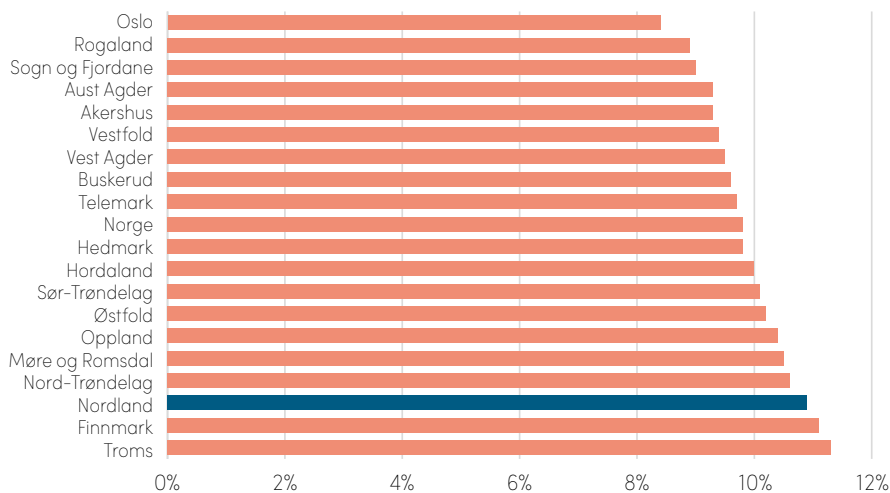
Andel av befolkningen som har mottatt arbeidsavklaringspenger i aldersgruppen 18–66 år (2016)

Arbeidsavklaringspenger skal sikre deg inntekt i perioder du på grunn av sykdom eller skade har behov for hjelp fra NAV for å komme i arbeid. 4,3 prosent av befolkningen i Nordland i aldersgruppen 18–66 år mottok arbeidsavklaringspenger i 2016. Landsgjennomsnittet var 3,9 prosent. Høyest andel finner vi i Aust-Agder med 4,9 prosent, mens lavest var Rogaland med 3 prosent.

FIGUR 3.9

Andel av befolkningen som har mottatt sykepenger i løpet av året (2016)

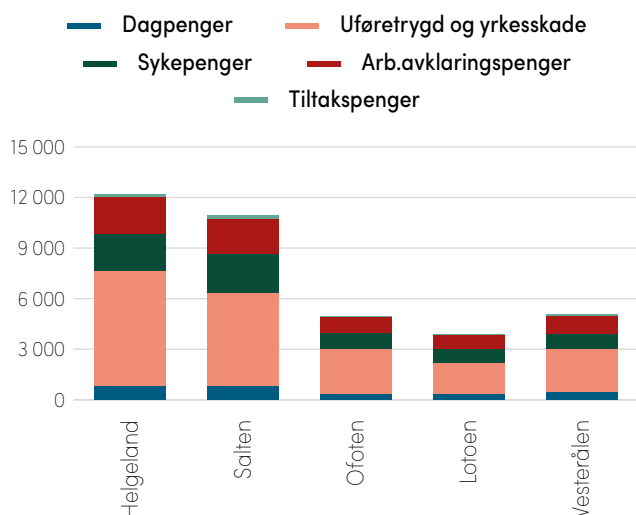

Sykepenger skal gi kompensasjon for bortfall av arbeidsinntekt for de som er arbeidsufør på grunn av sykdom eller skade.

10,9 prosent av befolkningen i Nordland har mottatt sykepenger i løpet av året 2016. Kun Troms og Finnmark har en høyere prosentandel mottakere, med henholdsvis 11,3 og 11,1 prosent. Snittet for Norge er 9,8 prosent.

FIGUR 3.10

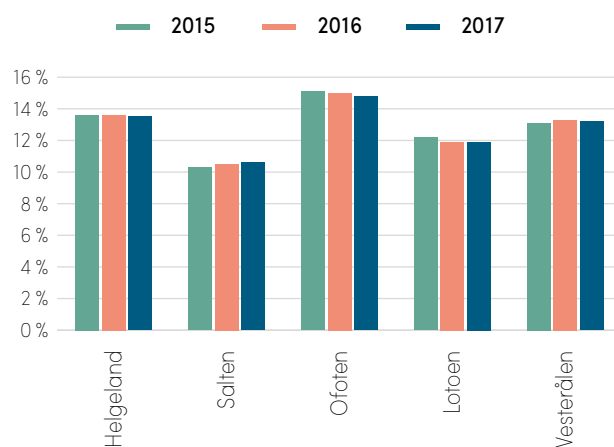
Gjennomsnittlig antall mottakere av offentlig stønad per måned i regionene i Nordland

Ikke overraskende er det Helgeland og Salten, de to største regionene som har flest mottakere av offentlig stønad per måned. At andelen på uføretrygd og yrkesskade er større på Helgeland enn i Salten kan sees i sammenheng med regionens store industri, som igjen krever mye fysisk arbeid.

FIGUR 3.11

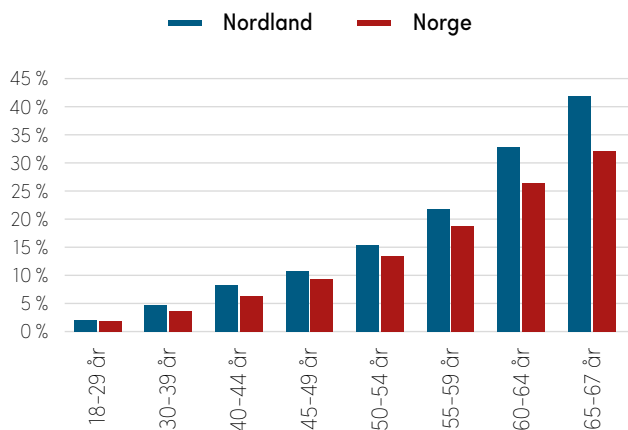
Mottakere av uføretrygd i aldersgruppen 18–67 år som andel av befolkningen i regionene i Nordland.

Samtlige regioner i Nordland ligger over landsgjennomsnittet, hvor 9,6 prosent mottar uføretrygd. Best ut kommer Salten (10,6 prosent) fulgt av Lofoten (11,9 prosent). Hele 14,8 prosent av befolkningen i Ofoten mottar uføretrygd. I Salten og Vesterålen har prosentandelen uføretrygdde økt siden 2015, mens de øvrige regionene opplever en svak nedgang.

FIGUR 3.12

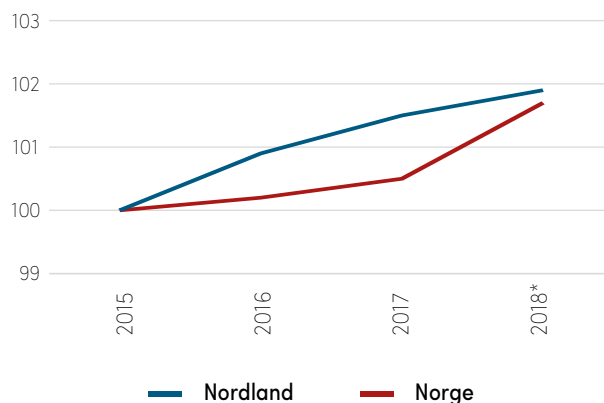
Mottakere av uføretrygd som andel av befolkningen i aldersgrupper, Nordland og Norge

I alle aldersgrupper er det en større andel av befolkningen i Nordland som mottar uføretrygd enn i Norge som helhet. Uføretrygden blant befolkningen øker i takt med alderen. Årsaken til den høye andelen uføretrygdede i Nordland kan sees i sammenheng med en høyere andel fysisk krevende jobber, eksempelvis innenfor industri og fiskeri.

FIGUR 3.13

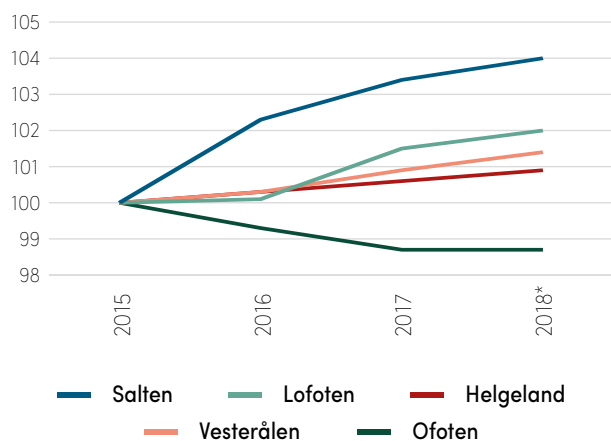
Utvikling i sysselsetting Nordland og Norge i perioden 2015–2017, samt prediksjon for 2018. Indeks der 2015 = 100.

Fra 2015 til 2017 var veksten i jobbskapingen betydelig høyere i Nordland enn Norge. Dette til tross for svakere befolkningsutvikling. I 2018 ventes det høyere jobbskaping i Norge enn Nordland, men fortsatt vekst også her. Dette må sees i sammenheng med en ventet nasjonal oppsving, samt at en svært lav arbeidskraftreserve i Nordland vanskeliggjør en stor vekst. I perioden har befolkningen økt med knapt 1 800 innbyggere. Jobbskaping i 2015–2017, samt prediksjon for jobbskaping i 2018 utgjør over 2 200 nye jobber i Nordland.

FIGUR 3.14

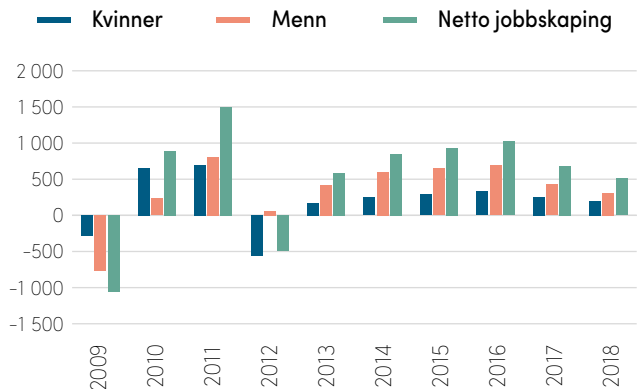
Utvikling i sysselsettingen per region i Nordland i perioden 2015 til 2017, samt prediksjon for 2018. Indeks der 2015 = 100

Saltenregionen har stått for den største sysselsettingsveksten fra 2015 til 2017, og det er også i Salten at den største veksten ventes for 2018. God befolkningsutvikling er en viktig forklaring. Lofoten opplevde en relativt kraftig sysselsettingsvekst fra 2016 til 2017, og venter ytterligere men avtagende vekst fremover. Også i Vesterålen har sysselsettingen økt de siste årene, mens Helgeland har hatt en noe mer beskjeden vekst. Ofoten har hatt en nedgang i befolkningen som gjenspeiles i sysselsettingen, men for 2018 ventes en utflating.

FIGUR 3.15

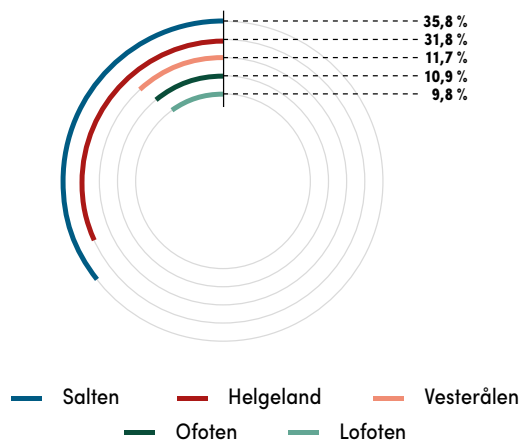
Netto jobbskaping for kvinner og menn i Nordland

Ved utgangen av finanskrisen forsvant det over 1 000 flere arbeidsplasser i Nordland enn antallet som kom til. Siden da har trenden, med unntak av 2012, vært positiv. Totalt har det siden 2010 blitt skapt nesten 6 000 nye jobber i Nordland, hvorav omlag 2/3 av jobbene er besatt av menn. Dette må kunne sees i sammenheng med den sterke veksten innen bygg- og anleggssektoren. For 2018 ventes det i overkant av 500 nye arbeidsplasser i Nordland, hvorav størst vekst i Salten og på Helgeland.

FIGUR 3.16

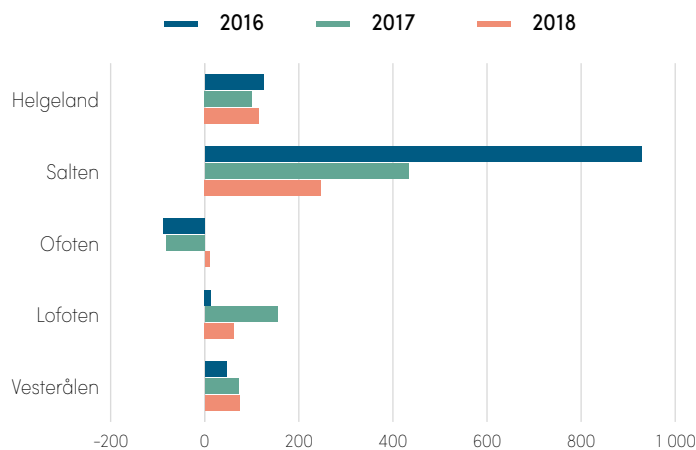
Regionenes andel av sysselsettingen i Nordland (2017)

Det er en klar sammenheng mellom regionenes andel av befolkning og regionenes andel av totalt antall sysselsatte. Salten skiller seg imidlertid ut. Av de knapt 116 000 sysselsatte hadde 35,8 prosent arbeidssted i Salten. 33,6 prosent av befolkningen i fylket bor i Salten. Med det er Saltenregionen den regionen som har størst andel innpendlet arbeidskraft, både fra øvrige regioner i Nordland, landet og verden. De øvrige regionene har lavere prosentvis andel av sysselsettingen i Nordland sammenlignet med sin andel av befolkningen.

FIGUR 3.17

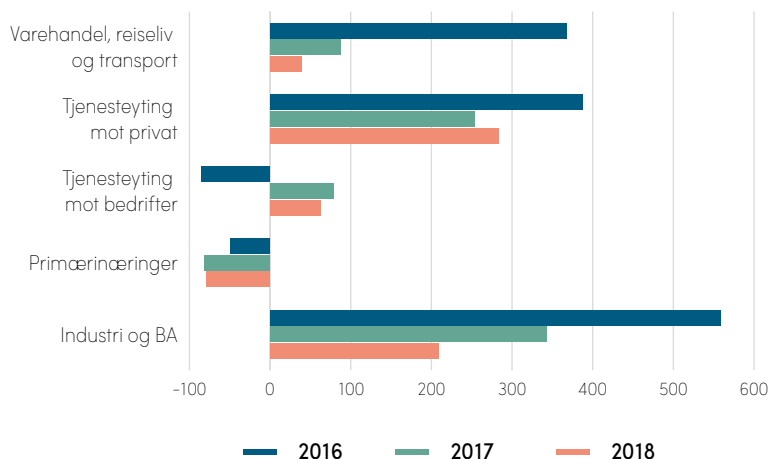
Netto jobbskaping per region i Nordland, antall jobber

Sammenligner man Salten og Helgeland, som er Nordlands to største regioner, og av høvelig samme størrelse, så komme Salten betydelig bedre ut når det gjelder jobbskaping de siste årene. Utsiktene for 2018 tilsier fortsatt høyere jobbskappingsvekst i Salten sammenlignet med Helgeland. Målt ut fra befolkning, er den største prosentvise sysselsettingsveksten ventet å komme i Salten, Lofoten og Vesterålen for 2018. Etter flere år med fall i antall arbeidsplasser i Ofoten forventes det for 2018 en liten vekst, til tross for ventet befolkningsnedgang. Det er en forholdsmessig stor andel av befolkningen som står utenfor arbeidsmarkedet, som representerer en stor restarbeidsevne. Samlet for Nordland ventes en jobbskaping på i overkant av 500 nye arbeidsplasser i 2018, mot ca. 1 000 i 2016 og 700 i 2017.

FIGUR 3.18

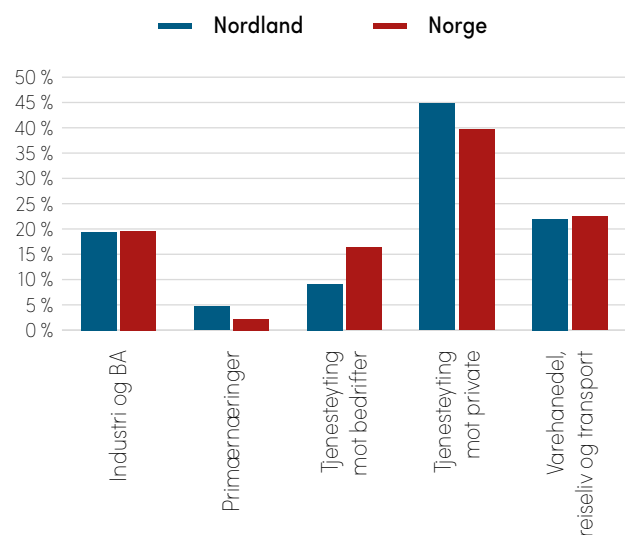
Jobbskaping per sektor i Nordland

Ser man på hvilke sektorer det er som skaper, og forventes å skape nye jobber i Nordland, så er det innen industri og bygg- og anleggsnæringen at utviklingen har vært best de siste to årene. For 2018 ventes det ytterligere vekst i jobbskapingen innen disse sektorene, men det er tjenesteyting mot privatmarkedet som venter den største veksten. Det ventes betydelig lavere vekst innen varehandel, reiseliv og transport enn de siste årene. Primærnæringene venter fortsatt fall.

FIGUR 3.19

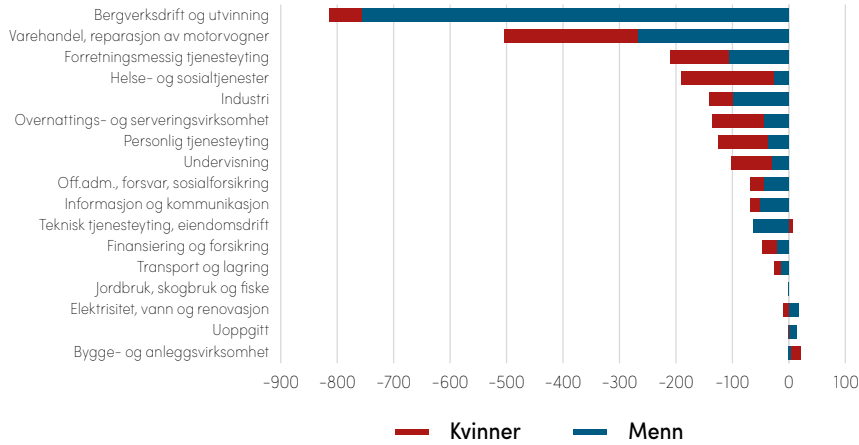
Sysselsatte etter næring, prosentandel

Nordland har en relativt stor offentlig sektor sammenlignet med landet forøvrig. Det synliggjøres gjennom at 44,8 prosent av befolkningen i fylket er å finne i kategorien tjenesteyting mot privat, kontra 39,6 prosent nasjonalt. Spredt bebyggelse og mange små kommuner er en viktig årsak til det. Nordland har også en større andel av de sysselsatte innen primærnæringene. Der fylket har det største vekstpotensialet er innen tjenesteyting mot bedrifter. I dag kjøpes mye tjenester, både av privat og offentlig sektor i Nordland fra selskaper utenfor fylkesgrensen. En viktig vekstfaktor for Nordland fremover vil være å bygge opp lokale tjenesteytere mot bedriftsmarkedet som er konkurransedyktig både på kvalitet og pris, og at de lokale aktørene benytter seg av disse.

FIGUR 3.20

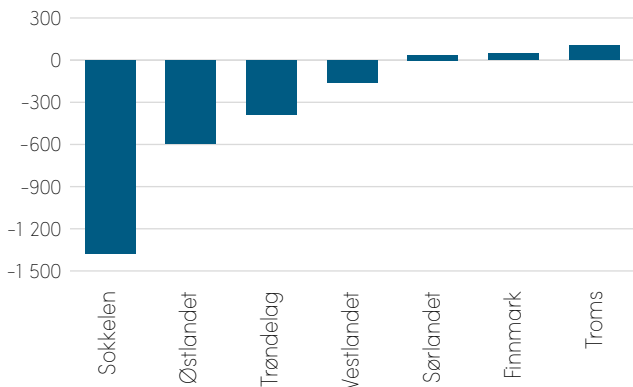
Nettopending fordelt på næring fra Nordland i 2016

Fortsatt er det en betydelig større andel sysselsatte som pendler ut av Nordland for å jobbe, enn andelen som pendler inn. Ikke overraskende er det størst andel pendlere i kategorien bergverksdrift og utvinning, som inkluderer offshorearbeidere. Omlag 60 prosent av pendlerne er menn. Stor andel pendlere som jobber innen varehandel forklares til dels med at mange studenter i Nordland ikke har meldt flytting til fylket og har deltidsjobber i butikk. I 2016 var det 6 539 personer som pendlet ut av Nordland, mens det var 4 084 personer som pendlet inn.

FIGUR 3.21

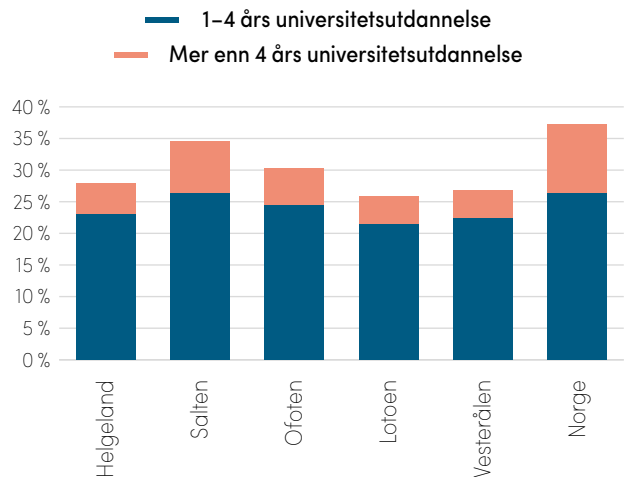
Pending til/fra Nordland 2016

Den klart største andelen av Nordlands pendlere pendler til sakkelen, altså offshore. I tillegg har vi en tydelig lekkasje av arbeidskraft til Østlandet og Trøndelag. De eneste delene av landet vi har positiv innpendling fra er Troms, samt en liten andel Finnmark og Sørlandet.

FIGUR 3.22

Universitetsutdanning blant sysselsatte etter bosted i regionene i Nordland, 2016.

Universitetsbyen Bodø er med på å bidra til at det er Salten-regionen som har det høyeste utdanningsnivået blant de sysselsatte, fulgt av Narvik som i dag har et universitetscampus underlagt UiT. Lavest andel høyere utdanning er i Lofoten og Vesterålen, hvor fiskeri og reiseliv står sterkt. Alle regionene i Nordland er imidlertid godt bak landsgjennomsnittet, og særlig når man ser på de med mer enn fire år høyere utdanning.

Kortvarig og langvarig fravær fra arbeid (Nordland)

KLAR FOR ARBEID

Helt ledige: 2 393

Arbeidssøkere registrert hos NAV og som er aktive arbeidssøkere og kan ta arbeid på kort varsel. 50 % av de helt ledige mottar dagpenger.

Ledige på tiltak: 827

Arbeidssøkere som deltar på tiltak i regi av NAV for å øke mulighetene for å komme i arbeid. 16 % av de ledige på tiltak mottar dagpenger.

Bruttoledighet er summen av helt ledige og arbeidssøkere på tiltak.

Delvis ledige: 1 383

Arbeidssøkere registrert hos NAV som har noe arbeid. 44 % av de delvis ledige mottar dagpenger.

Sykefravær: 7 136

Gjennomsnittlig antall personer med fravær fra arbeid og som mottar sykepenger fra NAV. Mange kommer tilbake i arbeid, en del ender på arbeidsavklaringspenger (AAP), noen på uføretrygd.

HAR IKKE ARBEID

Uføre: 18 928

Personer med sykdom eller skade som i hovedsak ikke lenger er i stand til å arbeide.

HAR ARBEID

Nedsatt arbeidsevne: 9 741

Personer med nedsatt arbeidsevne pga sykdom, skade eller lyte. Trenger tiltak, behandling eller oppfølging med en viss varighet for å komme tilbake i arbeid. 7 302 har arbeidsavklaringspenger (AAP) og 37 % av disse har et arbeidsforhold. Mange ender opp med uføretrygd etter 4 år på AAP.

I MINDRE GRAD KLAR FOR ARBEID

ØKT KONKURRANSEEVNE INTERNASJONALT GIR VEKST

Nordlandsøkonomien er inne i sitt niende sammenhengende år med vekst. Året 2016 ga bedriftene hele 8,6 prosent omsetningsøkning. 2017 ble noe mer moderat med 3,8 prosent, og for 2018 er prognosen 3,1 prosent. Utviklingen er langt over veksten i Norge i samme periode.

Omsetningen i 2017 nådde 218 milliarder, hvorav 166 milliarder er lokalt registrerte bedrifter, og 52 milliarder kommer fra underavdelinger av selskaper med hovedkontor utenfor fylket. Nordland utgjør 5,3 prosent av fastlandsøkonomien i Norge mot 4,3 prosent i 2007. Spesielt de tre siste årene har nordlandsøkonomien hatt høy vekst mens norsk økonomi har hatt nullvekst.

Drivkreftene

Den positive utviklingen i 2016 og 2017 for Nordlands næringsliv ble drevet av langt bedre konjunkturer i de viktigste eksportmarkedene i Skandinavia og Europa, og en sterkt økende konkurranseevne som følge av svak kronekurs. Et lokalt lønnsnivå under nasjonalt gjennomsnitt og tilgang til store naturressurser bidrar til en heldig situasjon for bedriftene. Satsing på økt gjenvinning og redusert miljøavtrykk i bedriftene bidrar også til bærekraft og positiv kostnadsutvikling. I 2018 fortsetter den høye bygg- og anleggsaktiviteten, men det er klare tegn til oppstart av færre boligprosjekter i 2018, dels på grunn av svak befolkningsvekst og dels fordi det er usikkerhet rundt boligprisutvikling og renteøkning. Det er ventet tiltakende innsats for digitalisering i produksjonsbedriftene, med god etterspørsel til tjenesteprodusentene. Prognosen for 2018 viser en omsetningsvekst på 3,1 prosent, fortsatt sterkere

enn forventningen til 2,5 prosent vekst for Norge.

Opp i en ny divisjon

Bodø/Glimt tar sammen med Nordland steget opp i Eliteserien i Norge. Nordland har økt antallet bedrifter med omsetning på mer enn 1 milliard kroner: Fra 10 bedrifter i 2014 til 15 i 2017. I tillegg er antallet underavdelinger med omsetning på mer enn 1 milliard kroner økt fra fem i 2014 til åtte i 2017. Disse store bedriftene bidrar til oppbygging av leverandører, tjenesteprodusenter og videreforedling. Nordlands milliardbedrifter er å finne innenfor havbruk, fiskematproduksjon, metall og kjemiindustri, transport og logistikk, kraftproduksjon, bygg og anlegg samt varehandel. Og flere bedrifter er i ferd med å bli milliardbedrifter. Denne utviklingen kan ytterligere forsterkes gjennom offentlig tilrettelegging for industri, insentiver for å flytte bedriftene lengre opp i verdikjeden og ved å sikre tilgang til arbeidskraft for næringslivet i regionen. Fremtidstroen er stor. Det investeres betydelig i nye hoteller, nye veier på Helgeland og i Salten, Smart City-prosjektet i Bodø, ny flyplass i Bodø og Rana, nye oppdrettskonesjoner, ny solcelleindustri samt digitalisering både i privat og offentlig sektor. Felles for utviklingen er investeringsvilje fra lokale-, nasjonale- og internasjonale kapitaleiere.

De økonomiske motorene i Nordland

Havbruk og fiskeri fortsetter å ha den sterkeste veksten blant nordlandsbedriftene. 2016 ble næringens beste noensinne med en vekst på hele 29 prosent drevet av positiv prisutvikling internasjonalt og gunstig valuta. Sektoren utgjorde 14 prosent av omsetningen i Nordland i 2017, og økte andelen for tiende året på rad. I 2017 falt volumene av hvitfisk med om lag 2 prosent, men høyere priser mer enn kompenserte fallet i volum. For laks var det et svakt fall i volumutviklingen i 2017 som følge av fiskehelseutfordringer og få tildelte nye konsesjoner i 2014 og 2015. Nordland befester likevel posisjonen som Norges ledende oppdretts- og fiskerifylke målt i produksjon og fangst.

Sjømat, fiskeri og skog hadde en omsetning i Nordland på 23,5 milliarder kroner i 2017. Det er 6 prosent vekst sammenlignet med 2016. Fokus på bærekraftig fiskehelse i havbruksnæringen gir store investeringer i ny teknologi og kunnskap, der havgående merder, nye metoder i settefiskproduksjonen og skånsom transport og avlusing er hovedinnsatsområder. For 2018 er det ventet fortsatt nedgang i hvitfiskkvotene men økte priser. For laksevolum er det ventet en liten vekst som følge av bedre sykdomskontroll og at det blir høstet fra nye tillatelser gitt for noen år tilbake. I sum ventes omsetningen å øke med ca. 6 prosent til 25 milliarder i 2018.

Nordlaks-merder i Vesterålen.
Foto: Johan Wildhagen / Norges sjømatråd

Industri, bygg og anlegg

Industri og BA-sektoren omfatter industri, bygg og anlegg og kraftproduksjon. Sektoren utgjør 30 prosent av omsetningen i Nordland. Med det er den fylkets nest største sektor målt i omsetning, med 50,2 milliarder kroner. Det er 3,2 prosent mer enn i 2016. Underavdelingene av nasjonale eller internasjonale selskaper omsetter for ytterligere 24,7 milliarder kroner. Det er gjennomgående høy kapasitetsutnyttelse i bedriftene både innen industri og BA-næringen. Veksten begrenses av at det er innfaset lite ny kapasitet. Det er derfor svært gledelig at det før jul 2017 ble annonsert investeringer i en ny fabrikk for produksjon av silisiummateriale til solceller i Glomfjord.

Nordland har mange bedrifter i leverandørindustrien mot både industri og maritime næringer. 2016 og 2017 preges av omstilling som følge av lavere etterspørsel fra petroleumsnæringen, og økte leveranser til BA og industrien. Omstillingen gir effekter og mange av bedriftene varsler om god aktivitet i nye markeder høsten 2017. Industrien konkurrerer med havbruk om å skape de største eksportverdiene. I 2017 vinner havbruk knapt foran metall- og kjemiindustrien. Innen bygg og anlegg foreligger usikkerheter for 2018 på grunn av sterk konkurranse fra utlandet. For industrien sin del begrenser kapasitet vekst i volum. Samlet ventes en vekst for sektoren på 1,3 prosent.

Handel, reiseliv og logistikk

I sum er varehandel, reiseliv og transport den største sektoren i Nordland med 51,2 milliarder i omsetning. Dette utgjør 30,8 prosent av omsetningen i Nordland. I tillegg bidrar underavdelinger med en omsetning på 21 milliarder kroner.

Veksten fra 2016 er 1,6 milliarder kroner eller 3,8 prosent. Utviklingen i sektoren er blandet. God aktivitet i reiselivet gir vekst, mens svak befolkningsutvikling, negativ reallønnsvekst og økt netthandel demper veksten i varehandelen. I transport er utviklingen relativt stabil, med en forsiktig vekst i flytransport og veitransport. I maritim sektor er det god aktivitet rundt havbruksnæringen, og tilnærmet uendret aktivitet i logistikk-tjenester på vei og til havs. Vedvarende gunstig valutakurs gir gode utsikter for reiselivsbedriftene i 2018, mens svak befolkningsvekst og stabile produksjonsvolumer i næringslivet gir svake vekstimpulser for logistikkbedriftene. Landets største reiselivstjeneste Hurtigruten skal fornye sitt anbud i 2018 og det blir svært spennende hvem som vinner kontrakten. Utsiktene for varehandel, reiseliv og transport viser for 2018 en svak vekst på 2,3 prosent.

Tjenester mot bedrifter og offentlig sektor

Tjenester til bedriftene spiller en avgjørende rolle for både forvaltning av bedriftene, effektivisering og digitalisering. Tjenesteyterne har en viktig rolle gjennom tilførsel av kompetanse og personell, rådgiving og utleie av arbeidskraft. De driver også mange av støttefunksjonene bedriftene trenger. Sektoren omsatte for 35,7 milliarder i 2017, utgjør 21,5 prosent av omsetningen i Nordland og er den tredje største sektoren i Nordland. Veksten er 3,1 prosent i 2017.

Tjenesteleverandørene har økende etterspørsel fra havbruksnæringen og fra digitalisering av næringslivet i alle sektorer. Det gjør at både nye prosesser, ny teknologi og nye arbeidsmåter tas i bruk. Ny teknologi til helse- og omsorgssektoren gir økende etterspør-

sel fra kommunene. Mange av nordlandsbedriftene kjøper sine tjenester utenfor regionen. Over tid vil flere store bedrifter i regionen føre til at flere tjenestebedrifter lokaliserer seg i fylket på permanent basis. Det skjer nå rundt havbruksnæringen, petroleumsnæringen, automasjon og utleie av spesialisert arbeidskraft. Utsiktene for tjenester mot bedrifter for 2018 er en vekst på 2,9 prosent. Selv om det skjer mye innenfor denne sektoren er dette bransjer vi gjerne skulle hatt større vekst i.

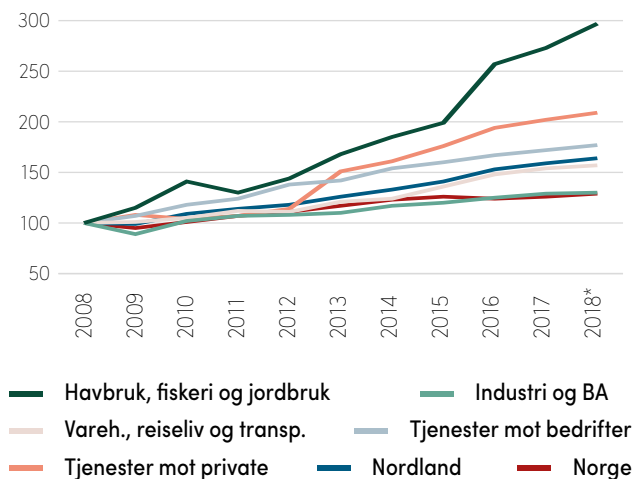
Tjenester mot private

Tjenester mot private omsatte for 5,4 milliarder, en vekst på 4,5 prosent i 2017. Konsumet av tjenester i befolkningen øker mer enn den prosentvise økningen folketallet i alle årene siden 2008. Omsetningen er mer en doblet på 10 år. Bare havbruksbedriftene har sterkere vekst enn tjenesteyterne mot private. Befolkningens konsum av private omsorgstjenester øker. Det gjør også vår bruk av eiendomsmeglere, juridiske tjenester, helse- og treningstjenester samt opplæringstjenester. Utsiktene for 2018 tilsier en vekst på 3,2 prosent.

Potensialet i Nordland og Nord-Norge fremheves ofte som en nasjonal mulighet for økt verdiskaping og et viktig bidrag til velferdsnivået i samfunnet. De fleste forutsetningene er tilstede i Nordland i form av kraft, kapital og ideer. Men den viktigste ingrediensen - folkene som skal gjøre jobben, har vi underskudd på. Fylkets viktigste jobb i årene som kommer er å sørge for at det blir attraktivt for flere å studere i Nordland, jobbe i Nordland og flytte til Nordland. Et velfungerende næringsliv er helt avhengig av riktig arbeidskraft for å realisere mulighetene.

FIGUR 4.1

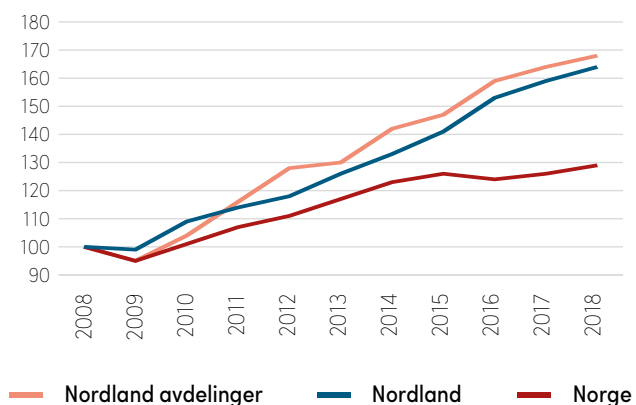
Utvikling i omsetning per bransje.
Indeks der omsetning i 2008=100

Året 2008 var starten på finanskrisen med store negative utslag gjennom 2009 og deler av 2010. Nordland har de 10 siste årene en vekst i omsetning på 64 prosent, betydelig over landsgjennomsnittet på 29 prosent. Tre sektorer skiller seg ut med sterkere vekst i 2014 til 2018. Det er havbruk og fiskeri, samt tjenester mot private og tjenester mot bedrifter. I havbruk og fiskeri er veksten 60 prosent bare fra 2014, og hele 3 ganger nivået i 2008. Det er grunn til å anta at utviklingen i tjenestesektoren mot bedrifter ville vært langt svakere hvis ikke havbruk og fiskeri hadde så sterk fremgang. Den sektoren som nærmest følger den nasjonale utviklingen er industri og BA. Siden 2008 er veksten 30 prosent sammenlignet med det nasjonale gjennomsnittet på 29 prosent. I samme periode har industrien tapt terreng i mange deler av Norge. Økt omsetning i industrien ut over nasjonal utvikling er avhengig av at ny kapasitet settes i produksjon.

FIGUR 4.2

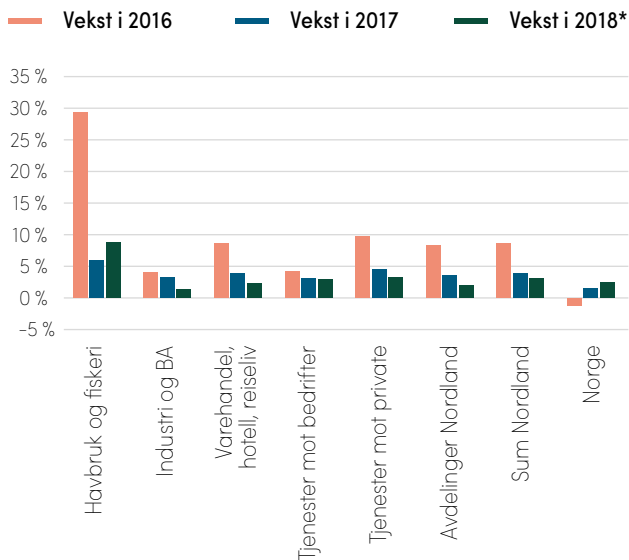
Utvikling i omsetning Nordland, Norge og i underavdelinger.
Indeks der omsetning i 2008 =100

Figuren sammenligner utviklingen i omsetningen for Norge med ordinære bedrifter i Nordland, samt underavdelinger i Nordland med hovedkontor utenfor fylket. Det er verdt å merke seg at både avdelingene og ordinære selskaper har betydelig større vekst enn Norge har. Nordland ble mindre berørt av finanskrisen og har en sterkere økonomi etter 2015. Veksten for underavdelinger er på 68 prosent siste 10 år og for ordinære bedrifter 64 prosent, mot 29 prosent nasjonalt. Underavdelinger i Nordland omsatte i 2017 for 52 milliarder hvorav industrien utgjorde 48 prosent og varehandel, reiseliv og logistikk utgjorde 40 prosent. Sum av underavdelinger og ordinære selskaper når 218 milliarder. Andelen av omsetningen som skapes i filialer er svært stabil etter 2011 med små variasjoner rundt 23,8 prosent. Det er derfor ikke grunnlag for å hevde at graden av filialisering øker i Nordland.

FIGUR 4.3

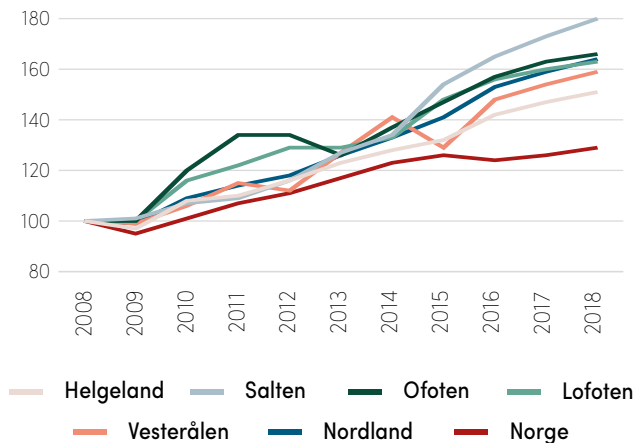
Figuren viser omsetningsvekst per bransje for 2016, 2017 og utsiktene for 2018.

Havbruksnæringen hadde med 6 prosent den største veksten i Nordland i 2017, selv om nivået faller sterkt fra året før. Den nest sterkeste veksten hadde tjenester mot private med 4,5 prosent fulgt av varehandel, reiseliv og transport med 3,8 prosent. Vi ser en lavere veksttakt i 2017, som ventes å fortsette inn i 2018. Den moderate forventningen skyldes usikkerhet om havbruksnæringens muligheter til uttak av laks, usikkerhet i boligmarkedet, og allerede høy kapasitetsutnyttelse i industrien som ikke muliggjør vesentlig vekst i volum.

FIGUR 4.4

Utvikling i omsetning per region Nordland og Norge. Indeks der omsetning i 2008=100

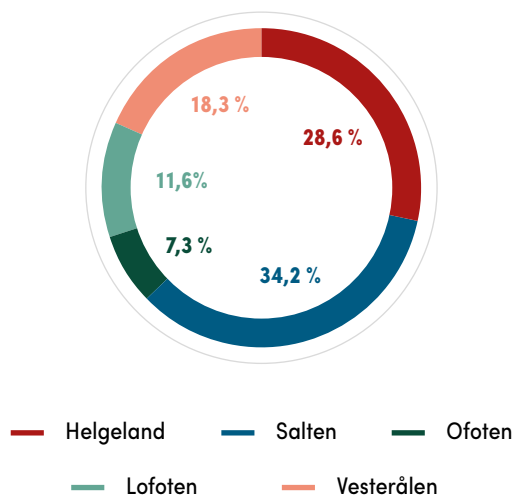

De siste 10 årene går Salten mest frem med 80 prosent, fulgt av Ofoten med 66 prosent og Lofoten med 60 prosent. Under fylkesgjennomsnittet ligger Helgeland med 54 prosent og Vesterålen med 47 prosent. Alle godt over Norge med 26 prosent siste 10 år.

Av regionene i Nordland har Salten sterkeste vekst de siste tre årene. Veksten er god og trenden fortsetter i samme takt i 2018. I Vesterålen er veksten tilbake etter en svak periode i 2015. Veksttaket forventes å fortsette i 2018. Helgeland har også god vekstfart siste tre år og trenden ventes å fortsette i 2018. Ofoten har i et tiårsperspektiv den nest sterkeste veksten av regionene, men trenden de tre siste årene er fallende. Det samme gjelder Lofoten, der veksten er lavere i 2017 og prognosen er lavere vekstfart i 2018.

FIGUR 4.5

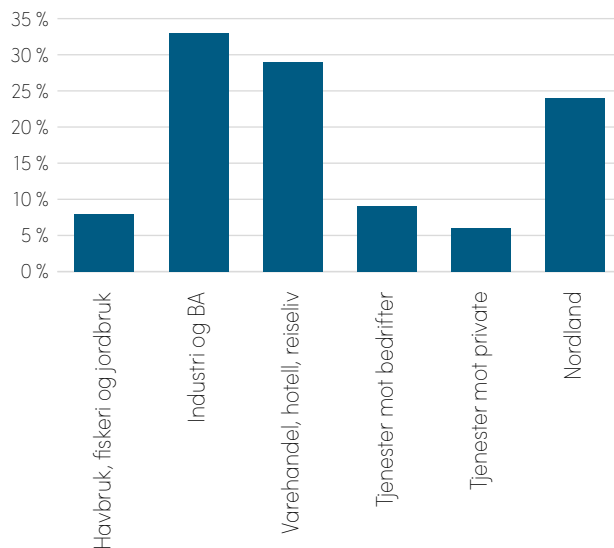
Regionenes andel av omsetning i Nordland i prosent

Figuren viser fordeling av omsetningen mellom regionene i Nordland. Av i alt 166 milliarder, utgjør Salten 34,2 prosent, Helgeland 28,6 prosent, Vesterålen 18,3 prosent, Lofoten 11,6 prosent og Ofoten 7,3 prosent. Av regionen er det Lofoten og Salten som øker sin andel av bidraget til Nordland. Nordlands andel av omsetningen i Nord-Norge er nå 54 prosent og står for 64 prosent av eksporten. De siste 10 årene har Salten økt sin betydning, Ofoten og Lofoten er omlag uendret. Vesterålen har en moderat nedgang. Helgeland har den største nedgangen med et fall på 2,4 prosent.

FIGUR 4.6

Underavdelingene sin andel av totalomsetning i bransjer i Nordland målt i prosent

I alt omsetter underavdelinger i Nordland for 52 milliarder i 2017. Underavdelinger er mest fremtredende i industrien og BA med 33 prosent av totalomsetningen. Også varehandel og reiseliv har mange underavdelinger med 29 prosent av omsetningen i slike bedrifter. Store internasjonale selskaper med kapitalkrevende produksjon er den vanligste typen underavdelinger i industrien. Innen varehandelen er det kjedebutikker i varehus og dagligvarehandelen som dominerer, mens i reiselivet forekommer underavdelinger hyppigst som de større kjedehotellene i regionen. Underavdelingene, særlig innen industri og reiseliv, er viktige både gjennom nyinvesteringer og kapitalinnskyting for vekst – men også særlig for jobb- og verdiskaping i Nordland. I underkant av hver fjerde krone i Nordland omsettes i en underavdeling.

SVAK KRONEKURS GIR MEDVIND

Takket være eksport av fisk og metallvarer nådde fastlandseksporten fra Nordland rekordhøye 27,4 milliarder kroner i 2017. Veksten forklares i stor grad at den svake kronkursen har gitt god konkurransekraft internasjonalt, og at markedet har akseptert noe prisvekst. Nordland er nå Norges fjerde største eksportfylke, kun slått av Møre og Romsdal, Hordaland og Vest-Agder.

Mer sushi, mindre fish & chips

Verdien av eksportert fisk steg med i overkant av 200 millioner kroner til 13,6 milliarder. Aldri før har verdien av eksportert fisk fra Nordland vært høyere.

Små endringer i produksjonskapasiteten, myndighetspålagte produksjonsbegrensninger, samt utfordringer med lakselus og sykdommer har medført at volumet produsert laks fra Nordland falt noe sammenlignet med 2016. Økte priser til konsument førte til redusert kjøp av laks i flere av de store konsummarkedene i EU. Dette ble mer enn kompensert for gjennom økt verdiøkning for leveranser til USA og Asia. Mot slutten av 2017 kom nyheten om at Kina halverer tollsatsen på laks, noe som gir utsikter økt etterspørselsvekst i årene som kommer.

Hvitfiskeeksporten nådde også nye høyder, og skyldtes i hovedsak økte volumer og verdi. Eksporten av klippfisk har hatt en svært positiv utvikling, som skyldes en forbedret utvikling i viktige konsumentmarkeder. Det har også vært en sterk vekst i etterspørselen og verdien av tørkede fiskehoder til Nigeria. Tradisjonelt har det aller meste av fryst hel hvitfisk som eksporteres til Kina blitt filetert og sendt tilbake til blant annet Europa, men nå er det et stadig økende volum norsk torsk blir konsumert i Kina. Storbritannia er det største markedet for fryste filetprodukter av både torsk og hyse. Et svekket pund som følge av Brexit har gjort det dyrere å importere

fisk, og som en konsekvens har etterspørselen etter disse produktene falt.

Til tross for en betydelig volumøkning for eksport av NVG-sild falt prisene i 2017. I sum har det vært en svak verdinæddgang sammenlignet med i 2016. Økt konkurranse globalt og Norges manglende markedsadgang til Russland er de viktigste forklaringene.

Stabil tonnasje, bedre betalt

Produsentene av metall og kjemiske varer i Nordland har hatt full eller tilnærmet full kapasitetsutnyttelse i 2017. Eksportverdien nådde rekordnivået 12,7 milliarder kroner, en vekst på 14 prosent sammenlignet med året før.

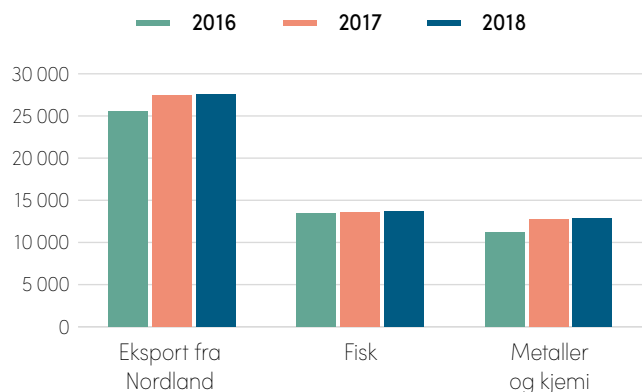
Mesteparten av produksjonen har gått til kunder i Europa, og da særlig Tyskland. Veksten forklares med bedre priser og at utenlandske konkurrenter rammes av en svak krone. Konkurransen fra Kina har avtatt noe det siste året. Selskapene har også bedret sin lønnsomhet i 2017, og særlig de som ikke har vært avhengige av import av råstoff fra utlandet. Metallmarkedene er konjunkturfølsomme, og lønnsomheten følger den internasjonale prisutviklingen som svinger betydelig fra år til år. Det meldes samtidig om god internasjonal etterspørsel etter metaller, og mange av Nordlands eksportører er godt posisjonert.

i

- Samlet eksporterte Nordlandsbedriftene for 27,4 milliarder kroner i 2017, noe som utgjorde 7,8 % av eksporten fra Fastlands-Norge (når man holder brensel utenfor)
- Veksten fra 2016 var på 7,4 prosent
- Landsdelen eksporterte for 42 milliarder kroner, og Nordland står dermed for 66 prosent av eksportverdien i Nord-Norge
- Utsiktene for 2018 tilsier en svakt vekst i eksportomsetningen sammenlignet med 2017. Den totale eksporten er ventet å bli 27,5 milliarder kroner i 2018, en vekst på 0,5 prosent

FIGUR 5.1

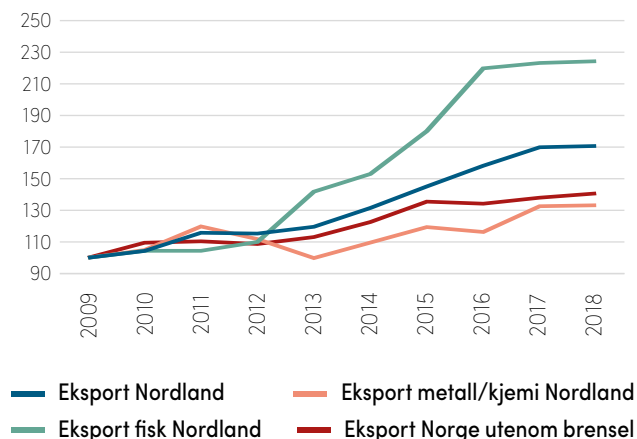
Eksport av tradisjonelle varer fra Nordland

Totalt ble det eksportert varer fra Nordland for 27,4 milliarder kroner i 2017. Aldri før har eksporten vært høyere. Veksten kom i hovedsak for produksjon av metall og kjemiske varer, som økte eksportverdien med 14 prosent. Eksportveksten i 2017 forklares i stor grad at den svake kronekursen har gitt god konkurransekraft internasjonalt, og at markedet har akseptert noe prisvekst. Eksporten fra Nordland ventes å bli 27,5 milliarder kroner i 2018.

FIGUR 5.2

Utvikling i eksport fra Nordland 2009–2018

Indeksverdien for eksporten fra Nordland er 169,9 ved årets utgang 2017. Det betyr at eksporten ligger nesten 1,7 ganger høyre sammenlignet med 2009. Veksten har vært langt sterkere enn den nasjonale (138). Tilsvarende verdi for fiskeeksporten fra Nordland er fenomenale 223,2. Veksten har vært drevet av svært god etterspørsel etter hvitfisk og oppdrettslaks, kombinert med betydelig prisvekst. Indeksverdien for metaller og kjemiske produkter er 132,6 ved årets utgang i 2017. Man må helt tilbake til 2011 for å finne en tilsvarende prosentvis vekst for et enkeltår. Produksjon av olje og gass på sokkelen utenfor Nordland inngår ikke i tallmaterialet.

Fiskebåt ved land i Inndyr. Metall og kjemi nærmer seg, men fortsatt er eksportverdien størst for fisk fra Nordland. Foto: Bjørnar Thoresen / BL-GK / Gildeskål

KLYNGESAMARBEID I NORD MED EFFEKTER FOR VERDEN

Med hovedsete på Helgeland skal Arctic Cluster Team (ACT) være en spydspiss i bærekraftig omstilling og verdiskaping i Norge.

Det ble klart mot slutten av året 2017, da ledelsen i Forskningsrådet, Innovasjon Norge og Siva inviterte til offentliggjøring av nye klynger. Tildelingen ble kunngjort av næringsminister Monica Mæland og kommunalminister Jan Tore Sanner.

Prosessinitiativ

Initiativet til klyngen kom fra prosessindustrien på Helgeland, med Alcoa i Mosjøen, Celsa Armeringsstål, Elkem Rana og Glencore Manganese fra Mo industripark i spissen. Kjernebedriftene består i dag av Elkem Salten, Elkem Thamshavn, Rana Gruber, Norwegian Crystals, Norcem og Finnfjord, i tillegg til de fire førstnevnte. Partnerskapet består av 40 bedrifter og kunnskapsmiljøer, hvorav 30 av dem holder til på Helgeland. Prosjektleder for klyngen er Monica Paulsen i Kunnskapsparken Helgeland (KPH), som sammen med kollega Tone Jakobsen har jobbet med prosjektet siden ideen ble lansert.

– Initiativet til klyngen kom fra industrien selv, hvor flere av aktørene deltok i et prosjekt vi også har gående som heter «Kompetanse for et grønt skifte i industrien». Prosessindustrien så gjennom deltakelsen et sterkt behov for å samarbeide. Vi i KPH ble bedt om å fasilitere møter og bedriftsbesøk for prosessindustrien, og de ønsket å ta dette et steg videre. De ønsket å lage en ordentlig klynge, for å utvide og formalisere samarbeidet, sier Jakobsen som leder kompetanseprosjektet.

Flere aktører ble invitert inn i arbeidet for å danne en klynge, og de strategiske satsingsområdene ble definert av partnerskapet: Innovasjonsevne, Innovasjonshøyde og -aktivitet, Vertskapsattraktivitet og Kompetanse. Klyngeprosjektet skal bidra til at bedriftene kan nå felles ambisjoner om å redusere utslipp og avfallsmengder, og få til en mer bærekraftig produksjon.

– Dette er store utfordringer som er vanskelig å løse alene, men som man har stor nytte av å gjøre sammen. Vi

vet at denne industrien står for 20 prosent av Norges utslipp av klimagasser. Når bedriftene nå har satt seg mål om å bli CO₂-nøytrale, vil det bidra vesentlig til å nå Norges mål og forpliktelser i Parisavtalen. Det vil gi stor effekt og innvirkning for verden om gode løsninger som utvikles av klyngesamarbeidet kan rulles ut i global skala, sier Paulsen, som også påpeker at kjernebedriftene har et sterkt ønske og ambisjoner om å være med på å bidra til å styrke og utvikle den lokale leverandørindustrien.

Bærekraftig industri

Bedriftene i ACT utgjør det industrielle tyngdepunktet i nord. De har en sentral og viktig rolle både i regionen og lokalsamfunnene hvor de er lokalisert.

– Vår ambisjon er et tett samarbeid mellom aktørene i regionen, som vil styrke konkurransekraften og verdiskapingen i et langsiktig perspektiv. Helt sentralt vil være innovasjonsarbeid. Klyngens styrke og muligheter ligger i samspillet mellom industri, universitet, forskningsmiljø og leverandører, sier Trond Sæterstad, direktør i Elkem og leder for styringsgruppen i ACT.

For den reelle konkurransen for kjernebedriftene finnes ifølge Sæterstad ikke nasjonalt, men globalt.

– Vi konkurrerer med Kina, Sør-Amerika og verden. Skal vi lykkes, er vi avhengige av gode lokale leverandører. Vi har klare ambisjoner i klyngen om også å løfte hverandre, og vi i Elkem, som en betydelig aktør i nord ser det som helt naturlig, og som vår plikt å delta. Industrien i nord er allerede renessert i verden, men vi ønsker bestandig å utvikle oss ytterligere.

Miljøfokus står sterkt hos alle aktørene, og nå legges det til rette for at man kan samarbeide tett rundt viktige spørsmål og erfaringer.

– Et overordnet mål er å utvikle en bærekraftig og fremtidsrettet industri. Ambisjone miljømålsettinger skal realiseres

Klyngeprogrammer i Nordland

Klyngeprogrammet i Norge (Norwegian Innovation Clusters) gjennomføres i samarbeid mellom Forskningsrådet, Innovasjon Norge og SIVA. Målet med programmet er å utløse og forsterke innovasjonspotensialer i næringsmiljøer, og å bidra til verdiskaping gjennom bærekraftig innovasjon. Et nært samarbeid mellom bedriftene i klyngen, forsknings- og utviklingsaktører og offentlige partnere kan gi lettere tilgang på relevant fagkompetanse, kapital og naturressurser og gi impulser til nyskaping. Klyngene fungerer også som pådrivere for robuste regionale innovasjonssystemer.

Forskningsrådet har et særlig ansvar for at næringsklyngene i større grad fokuserer på forskningsdrevet innovasjon.

i

Tidligere og nåværende klyngeprogrammer i Nordland:

- Arctic Cluster Team (Kunnskapsparken Helgeland)
- Arena Beredskap (LoVe Petro)
- Arena Havbruk (Kunnskapsparken Bodø) – senere NCE Aquaculture
- Arena Innovative Opplevelser (Visit Bodø)
- Arena Innovasjon Torskéfisk (Vesterålen Fiskeripark)
- Arktisk Maritim Klynge (Maritimt Forum Nord)
- Mineralklynge Nord (Kunnskapsparken Bodø) – senere Mineralklynge Norge
- Olje- og gassnettverk Helgeland (Kunnskapsparken Helgeland) – senere Olje- og gassklynge Helgeland

knyttet til CO₂-nøytralitet og nullutslipp, samt en miljøstandard som gjør industrien attraktiv lokalt. Det handler om å tiltrekke kompetente medarbeidere, men også for å gjøre seg attraktive og dyktige overfor eiere som fortsatt skal investere i oss og bidra til videreutvikling og vekst, samt kunder, sier Sæterstad.

Rammebetingelser

Sæterstad sier videre at en målsetning for ACT er få til en felles stemme mot myndighetene rundt rammebetingelser.

– Prosessindustrien i nord har for tiden høy kapasitetsutnyttelse og det er et stort potensiale for videre vekst. Bedriftene vil jobbe sammen for å få til gode rammebetingelser. Et eksempel er å få til nasjonal verdiskaping fremfor eksport ut av landet av vår viktigste innsatsfaktor – ren norsk vannkraft. Det er under bygging to nye kabler for eksport av kraften ut av Norge, og vi mener at dette er kraft som skal og bør settes i produksjon i Norge. Verdiskaping i Norge er åtte ganger høyere enn om kraften sendes ut av landet gjennom kabler til andre land i Europa.

Kraftforedlende aktører

Kjernebedriftene i ACT er alle aktører med stort kraftbehov. Kathrine Næss, fabrikkjef ved Alcoa i Mosjøen og styrets nestleder i ACT forteller om en vellykket prosessindustri i Nordland.

– Det å skulle være en industribedrift som konkurrerer på det globale markedet, og ha base i lille Nordland, det er ikke nødvendigvis enkelt. Det er ikke noe naturgitt som gir oss suksess som industribedrift. Selv om kraftprisen er relativt lav nå mot tidligere år så er den ikke nødvendigvis lav mot resten av verden. Vi har også lange transportruter mot verden fra her vi holder til. Det er ikke gitt at det skal være prosessindustri her, men vi har lyktes med det over mange tiår på Helgeland.

Næss understreker viktigheten av at industrien nå går sammen.

– Verden er i kraftig utvikling, og tiden er inne for å stå sammen som industri og gjøre oss sterkere. Sammen er vi best. Der er klyngen ACT relativt unik. Den store fordelene er at ingen av oss kjernebedriftene er direkte konkurrenter. Det gir oss muligheter til å være åpne med hverandre om alt, både problemstillinger og løsninger.

Utvide før ny industri?

Det er fortsatt overskuddskraft i Nordland. Vi produserer mer energi enn vi forbruker. Kathrine Næss mener det er rom for ny prosessindustri i Nordland, men har sterkere tro på et annet alternativ.

– Det som er mest nærliggende er å få til vekst i de eksisterende bedriftene, og utnytte og utvide de eksisterende anleggene for å produsere mer. Vi har en fenomenal posisjon med grønn kraft og miljøvennlig drift. Det er investert mye i klimareducerende tiltak, og vi leverer foretrukne produkter i alle de markeder vi opererer i. Det er et tungende ja fra verden for å etterspørre mer metall fra Nordland.

I forhold til eventuelle nyetableringer i Nordland hilser Næss også det velkommen, men tror det vil bli mer utfordrende å få lønnsomhet i.

– Det er mange forutsetninger som må være på plass for å bygge ny industri i Norge og Nordland. Der er konkurransen med resten av verden stor. Byggekostnadene i vesten er betydelig høyere enn i Kina. En av årsakene til det er at vi har mye strengere miljømyndighet, men der er det håp om at verdens forbrukere setter like krav til produsentene på sikt, avslutter Næss.

REKORDHØY VERDISKAPING

Nordlandsbedriftene drives meget godt, noe som synliggjøres gjennom et driftsresultat på hele 17,6 milliarder i 2017. Driftsmarginen var på 10,6 prosent, mens landsgjennomsnittet var på 7 prosent. Underavdelingene i Nordland går også godt. De hadde en driftsmargin på 9,0 prosent og et driftsresultat på 4,7 milliarder kroner. Til sammen genereres et driftsresultat på 22,3 milliarder i Nordland i 2017.

I sum hadde bedrifter og underavdelinger i Nordland en verdiskaping på 66,6 milliarder kroner i 2017. Verdiskaping er her målt som driftsresultat + lønnskostnader. Det betyr at for hver arbeidsdag skaper næringslivet netto nye verdier for 290 millioner. Måler vi i forhold til omsetning genererer bedriftene 31,7 kroner per omsatt hundrelapp i verdiskaping, sammenlignet med det nasjonale snittet på 26,8 kroner. Effektive bedrifter, gunstig kronekurs for eksportørene, lavere finanskostnader og lavere lønnsvekst bidrar til rekordhøyt marginnivå. For 2018 er prognosen en fortsatt svært høy driftsmargin på 10,2 prosent. Høy lønnsomhet gir høy verdiskaping.

14 år over landsgjennomsnittet

Siden 2003 har Nordlandsbedriftene ligget over landsgjennomsnittet i driftsmargin alle år, med unntak av 2012. Det er havbruk og øvrig eksportindustri som sammen med tjenester mot bedriftene skaper det høye marginnivået. Godt driftsresultat muliggjør betydelige investeringer og satsinger på grønnere produksjon, resirkulering av biproduk-

ter samt økt bruk av ren kraft. Det er mange gode eksempler på at satsinger i Nordland gir god avkastning til kapital- eiere og mange solide arbeidsplasser. I havbruksnæringen er en stor del av kapitalen bygget opp i lokalt og nasjonalt eide bedrifter. I metall- og kjemiindustrien gir bedriftene god avkastning til internasjonale eiere, mens transport og logistikk har flere bedrifter i nasjonal toppklasse med lokalt eierskap. Det snakkes ofte om at det er potensial for flere nye store bedrifter i Nordland basert på energi, kompetanse og natursressene i regionen. Det har avtegnet seg et mønster der internasjonale bedrifter øker sin posisjon i de eksisterende større bedriftene i Nordland, men er avventende til å investere i nye anlegg.

Usikkerhet rundt rammebetingelser og særnorske regler som gjør bygging og drift dyrere enn andre steder i verden fremheves som årsaker til at investeringer legges andre steder. I arbeidsmarkedet er det et klart behov for flere industriarbeidsplasser og større aktører som vil øke behovet for tjenesteleveranser. Dette vil være med på

å skape muligheter for unge med høyre utdanning. Det er derfor svært viktig vinne kampen om lokalisering av nye industribedrifter som trenger grønn kraft, som for eksempel datalagring og videreforedling av metaller, kjemiprodukter og næringsmidler. God lønnsomhet viser at Nordland leverer varene. Det må flest mulig rundt i verden få kunnskap om.

Lønnsomhetstoppen

I de siste fem årene har havbruk og fiskeri vært den mest lønnsomme sektoren i Nordland, med en driftsmargin mellom 22 og 33 prosent. Det er om lag tre ganger høyere enn fylkesgjennomsnittet. Man må helt tilbake til 2005 og 2006 for å finne tilsvarende høye nivåer. Driftsresultatet var 7,1 milliarder kroner i 2017, noe som utgjør 40 prosent av det totale driftsresultatet i Nordland. Resultatet skapes over hele fylket. Vesterålens oppdrettere skaper mest med 2,8 milliarder, fulgt av Helgeland med 1,7 milliarder og Salten med 1,6 milliarder. Leverandørene og tjenesteyterne til havbruks- og fiskerinæringen gjør god forretning med driftsmarginer på mellom 10 og 12

Malmtog ved Djupevik på Ofotbanen. 10–12 slike tog kjører hver dag fra Kiruna til Narvik med jernmalm.
Foto: Njål Svingheim / Jernbanedirektoratet

prosent. Selv med økende driftsutgifter i havbruk, ventes det en driftsmargin på nær 28 prosent i 2018. Havbruk, fiskeri og landbruk bidro med det tredje største beløpet til Nordlands verdiskaping med 11 milliarder kroner, som utgjør 16 prosent av totalen.

2018 vil preges av innfasing av ny teknologi, økte markedsmuligheter, oppstart i nye forskningskonsesjoner samt fortsatt store investeringer i fiskevelferd. Suksessen smitter over på ungdommen. Det er gledelig at flere unge søker rettet mot fag- og universitetsutdanninger rettet mot havbruk og fiskeri. Aktørene bidrar også. Et godt eksempel er besøksanlegg flere steder i Nordland, og i Meløy har bedriftsleder Egil Sørheim gått foran med et omfattende ungdomsarbeid for å øke interessen for havbruk og fiskeri.

Lønnsomme tjenesteprodusenter

Tjenesteprodusenter mot bedrifter når en driftsmargin på 10,4 prosent i 2017. I 2016 var tilsvarende verdi 11 prosent. Driftsresultatet i sektoren er 3,7 milliarder kroner. Legger vi til tjenesteprodusentene mot private med 411 millioner og

underavdelinger med 275 millioner i driftsresultat, når tjenestesektoren 4,4 milliarder i driftsresultat. Verdiskapingen i tjenestesektoren er 16,6 milliarder og 40 kroner per omsatt hundrelapp. Det utgjør 25 prosent av verdiskapingen i Nordland. Tjenestesektoren har mange ansatte og høy lønnsandel som sammen med god lønnsomhet gir høy verdiskaping.

Høy aktivitet i øvrig næringsliv preger tjenestebedriftene i 2018. I befolkningen øker konsumet av tjenester både i helse, omsorg, utdanning og reise. I næringslivet blir tjenesteproduksjon stadig viktigere for digitalisering og modernisering av bedriftene. Tjenesteproduksjonen i Nordland skjer med få unntak rundt de store industribedriftene eller med utspring i bysamfunnene. Den største tjenestesektoren er lokalisert i Bodø og Mo i Rana. Aktiv tilrettelegging for tjenestebedriftene og bevissthet i næringslivet om bruk av lokale leverandører kan skape mange jobber i fylket som i dag utføres av arbeidskraft utenfor fylket.

Svak krone gunstig for industri

Industri og bygg og anlegg er den tredje største bidragsyteren til Nordlands driftsresultat med 3,6 milliarder kroner i lokale bedrifter og ytterligere 2 milliarder kroner i industriens underavdelinger. I sum er resultatet 5,6 milliarder i industri og BA sektoren. Verdiskapingen i industrien er 19,8 milliarder og klart størst i Nordland når en legger sammen underavdelinger (6,3 milliarder) og selskaper i Nordland (13,5 milliarder). Det utgjør 30 prosent av verdiskapingen i Nordland. Driftsmarginen er 7,3 prosent, og nesten uendret fra 2016. Industribedriftene har i perioden økt marginen som følge av gunstig valuta og bedring i de europeiske konjunktorene. Industriens økning utlignes i noen grad av bygg- og anleggsbedriftenes fallende marginer i 2016 og 2017 som følge av sterk konkurranse mellom aktørene og konkurranse fra utenlandske tilbydere. Det tar tid for de norske aktørene å tilpasse seg konkurrenter med andre lønns- og arbeidsvilkår. Konkurranse har ført til flere tapsprosjekter for nordlands-entreprenørene. Rett over nyttår 2018

meldte M3 Anlegg i Bodø oppbud og flere andre entreprenører i anleggssektoren ligger an til å få svake årsresultater for 2017.

I industrien har særlig bedriftene i Salten og Helgeland gode marginer i forhold til normalen. Det samme gjelder næringsmiddel- og fiskeindustrien der bedrifter på Helgeland og i Vesterålen har de beste marginene drevet frem av økte eksportmuligheter og økende priser som mer enn kompensere reduserte fangstkvantum. Metall- og kjemiindustriens marginer kunne vært høyere ved økt bearbeidingsnivå som alternativ til råvareeksport. Investeringer i ny produksjonsteknologi, økt bruk av robotteknologi i produksjon sammen med høyere bearbeidingsgrad utgjør en av Nordlands største muligheter for økt verdiskaping i årene som kommer.

Holder stand i varehandel, reiseliv og logistikk

Fylkets største næring i privat sektor er varehandel, reiseliv og transport. Driftsmarginen er 5,2 prosent og tilnærmet uendret fra 2016. Nivået er for sektoren rekordhøyt, og om lag ett prosentpoeng høyere enn gjennomsnittet for perioden 2010 til 2015. Driftsresultatet er på 2,6 milliarder i 2017 og legger vi til underavdelinger i fylket er driftsresultatet 3,2 milliarder. Verdiskapingen er 17,1 milliarder kroner. Underavdelingene står for 4,3 milliarder og selskapene i Nordland

12,8 milliarder. Den høye verdiskapingen kommer av at dette er bransjer der arbeidskraft utgjør en veldig stor andel av innsatsen. Varehandel, reiseliv og transport står for 26 prosent av verdiskapingen i Nordland, nest størst etter Industri og BA.

Fremgang i handelen på varehusene til tross for økt netthandel, godt bilsalg, økt reiselivs- og transportaktivitet er driverne. I 2018 er det utsikter til en driftsmargin på 4,9 prosent som følge av noe høyere lønnsvekst i 2018 og generelt økende avgiftsnivå som slår inn i husleie for reiselivs- og varehandelsbedriftene. Det er gledelig at Nordland har flere bedrifter i landstoppen. Gode eksempler er Coop med flaggskipet City Nord, opplevelseshandelen i Lofoten, Torghatten ASA sin sterke posisjon i persontransport og god vekst i kurs- og konferansemarkedet i Bodø, Mo i Rana og Lofoten.

Høy driftsmargin bidrar til at vekst i verdiskaping

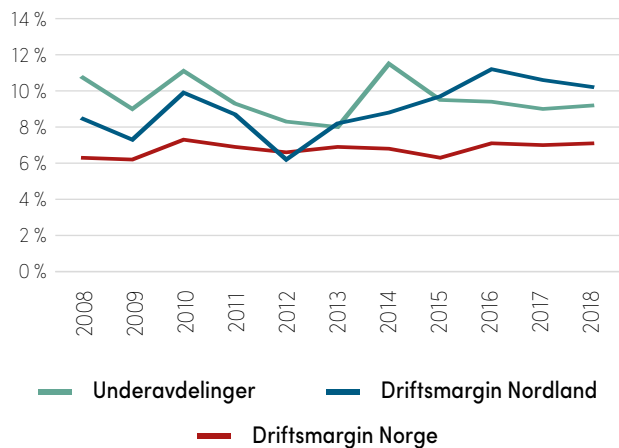
Verdiskapingen i Nordlandsbedriftene når 53,1 milliarder kroner i 2017, en økning på 1,6 milliarder fra forrige toppnivå i 2016. Underavdelingene i Nordland har i tillegg en margin på 13,5 milliarder. I alt når verdiskapingen i Nordlands bedrifter 66,6 milliarder kroner for 2017. Av verdiskapingen utgjør resultat av driften 34,2 prosent og lønnskostnader 65,8 prosent. Verdiskaping i forhold til omsetning gir en pekepinn om bærekraften i nærings-

livet. Verdiskapingen i Nordland ligger imponerende 5,2 prosentpoeng høyere enn nasjonalt gjennomsnitt. 2017 er det sjettede året på rad med høyere verdiskaping per omsatt krone enn landet for øvrig. En lavere andel tjenestebedrifter i Nordland enn landsgjennomsnittet vitner om at høy verdiskaping er mulig også i økonomier dominert av produksjons- og råvarebedrifter. Det største bidraget til verdiskaping kommer fra Salten med 18,6 milliarder (35 prosent) og Helgeland med 16,3 milliarder (30 prosent). Deretter følger Vesterålen med 8,6 milliarder (16,2 prosent), Lofoten med 5,4 milliarder (10,1 prosent) og Ofoten med 4,1 milliarder (7,8 prosent). Alle regionene ligger over landsgjennomsnittet i verdiskaping per omsatt krone. Lavest ligger Lofoten med 27,4 kroner per omsatt hundrelapp mot landsgjennomsnittet på 26,8 kroner. Av sektorene er det industri og BA, fulgt av tjenester mot bedrifter og varehandel, reiseliv og transport som skaper størst verdier målt i kroner. Målt i andel av omsetningen ligger tjenesteyting mot private soleklart høyest, fulgt av havbruk og fiskeri, og tjenesteyting mot bedrifter.

I tjenesteyting mot private er forklaringen høy lønnsandel, i tjenesteyting mot bedrifter mange ansatte og høy lønnsandel, mens det i havbruk og fiskeri er høy driftsmargin som skaper hoveddelen av verdiene og relativt få ansatte.

FIGUR 6.1

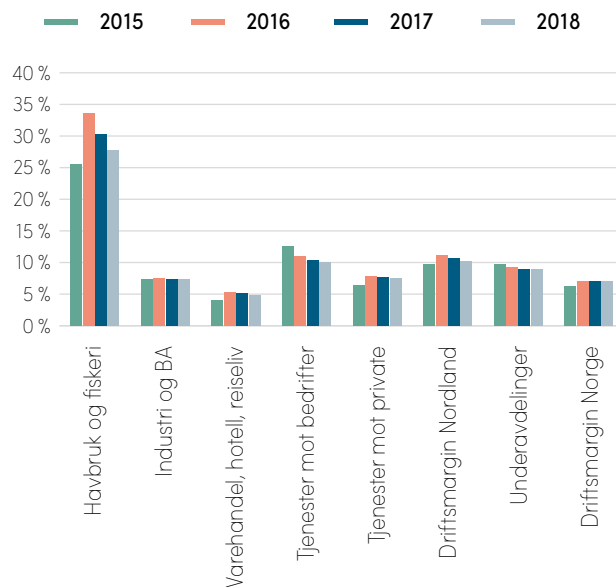
Driftsmargin for bedrifter i Nordland, underavdelinger i Nordland og Norge

Driftsresultatet i Nordland er 22,2 milliarder kroner, hvorav 17,6 milliarder kommer fra selskaper hjemmehørende i fylket og 4,6 milliarder fra underavdelingene. Driftsmarginen har med unntak av 2012 ligget godt over fastlands-Norge forøvrig, og er nå 3,6 prosentpoeng høyere i fylket enn nasjonalt gjennomsnitt. Spennet i driftsmargin er stort mellom havbruk og fiskeri med over 30 prosent og varehandel, reiseliv og transport med 5,2 prosent. Høy omsetning og høy driftsmargin vitner om god kapasitetsutnyttelse og gunstig kostnadsutvikling for bedriftene. I 2018 ventes marginnivået å være over 10 prosent for fylket som helhet, noe som bare har vært tilfelle i 2016 og 2017.

FIGUR 6.2

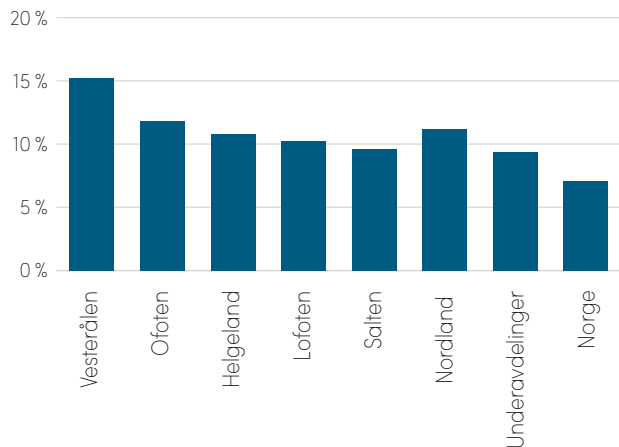
Driftsmargin per sektor Nordland og Norge

Havbruk og fiskeri har fenomenale 30,3 prosent i driftsmargin, marginalt lavere enn rekordåret 2016 med 33,6 prosent. Tjenesteytere mot bedrifter har den nest høyeste lønnsomheten med 10,4 prosent, fulgt av industri og BA med 7,3 prosent, og varehandel, reiseliv og hotell med 5,2 prosent. Underavdelingene gjør det også godt med 8,9 prosent i driftsmargin. I forhold til landsgjennomsnittet er driftsmarginen 3,6 prosentpoeng høyere. Nordlandsbedriftene leverer både god vekst og god lønnsomhet. Prognosene for 2018 vil bli negativt påvirket hvis kronekursen styrkes vesentlig, boligprisene faller sterkt og veksten i våre kjøp over internett tiltar vesentlig.

FIGUR 6.3

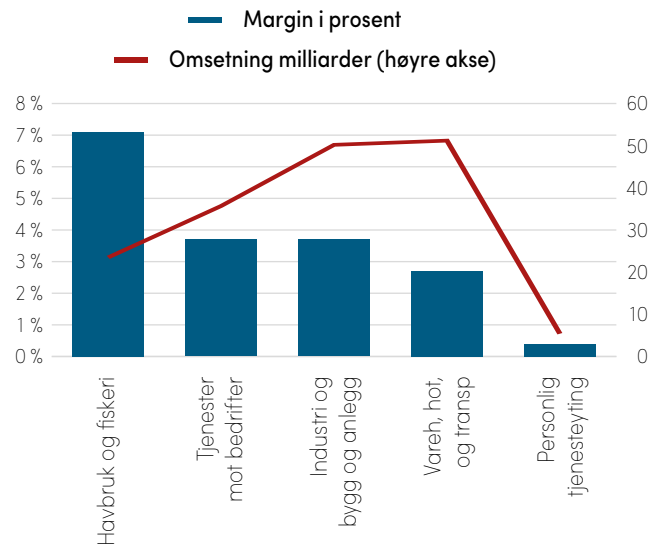
Lønnsomhet per region i Nordland, driftsresultat i % av omsetning

Vesterålen har for tredje året på rad Nordlands høyeste driftsmargin med 13,7 prosent. Marginnivået er nesten det dobbelte av landsgjennomsnittet. Meget god drift i havbruksselskapene er hovedforklaringen og kompenseres for svakere lønnsomhet i regionens bygg- og anleggsbedrifter. Forskjellene er små mellom de øvrige regionene i Nordland. Det er positivt at Salten øker sin lønnsomhet totalt sett og bidrar mest av alle regionene med et driftsresultat på 5,2 milliarder, rett foran Helgeland med 4,9 milliarder. Vesterålen hadde 4,2 milliarder i resultat, Lofoten 1,9 milliarder og Ofoten 1,4 milliarder. Fordelt på ett år er driftsresultatet i Nordland 61 millioner per dag eller 2,5 millioner per time året rundt.

FIGUR 6.4

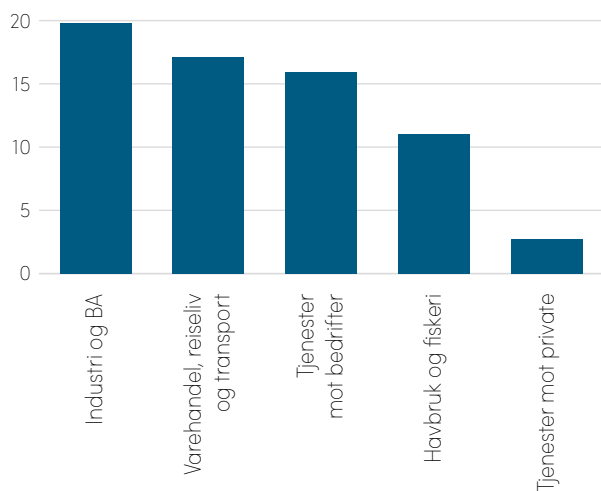
Driftsmargin (i %) og omsetning (i milliarder NOK) per sektor

Driftsmarginen i havbruk og fiskeri er høyest for 5 året på rad. Resultatet i havbruk er større en summen av industri og BA pluss hele varehandel, reiseliv og transport. Tjeneste mot bedrifter er en svært viktig bidragsyter med 3,7 milliarder.

FIGUR 6.5

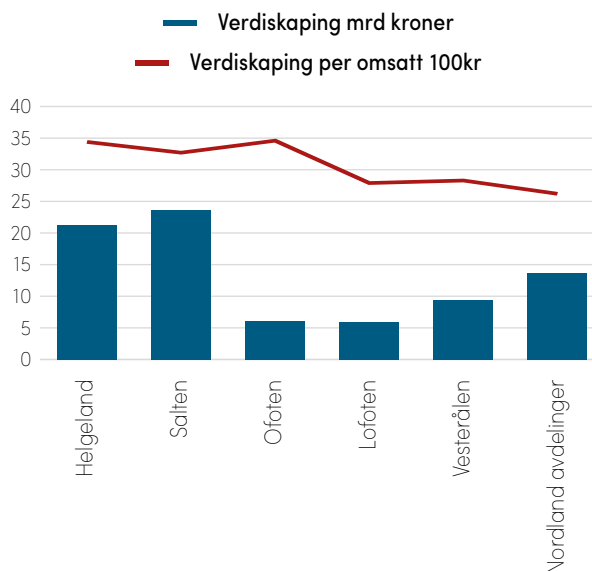
Verdiskaping per sektor (milliarder NOK)

Nordlandsbedriftene hadde en verdiskaping på 66,6 milliarder kroner i 2017. Underavdelingene står for 13,5 milliarder og lokale bedrifter for 53,1 milliarder. Verdiskapingen øker med 1,5 prosent fra 2016. Nordlands næringsliv har en lønnsomhet godt over landsgjennomsnittet med 32 øre per omsatt krone mot landsgjennomsnittet på 27 øre. Den største verdiskaperen i kroner finner man i industri- og bygg og anleggssektoren, fulgt av varehandel, reiseliv og transport. Tjenester mot bedrifter er tredje størst, foran havbruk og fiskeri.

FIGUR 6.6

Verdiskaping per region, tall i milliarder kroner

Salten har den største verdiskapingen av regionen i Nordland med totalt 23,7 milliarder kroner, hvorav 5,1 milliarder ble skapt i underavdelinger. Helgeland hadde en verdiskaping på 21,3 milliarder, inkludert 5 milliarder skapt i underavdelinger. Så følger Vesterålen med 9,4 milliarder og 751 millioner i underavdelinger. Ofoten hadde den fjerde største verdiskapingen med 6,1 milliarder inkludert underavdelinger og er den regionen med høyest verdiskaping som andel av omsetningen med 34,6 prosent. Lofoten er minste regionen målt i verdiskaping med 5,9 milliarder hvorav 556 millioner kom fra underavdelinger.

FOKUS PÅ UTVALGTE NÆRINGER

I dette kapittelet har vi valgt å fokusere på reiseliv, varehandel, transport og lagring. Om lag hver femte arbeidstaker i Nordland jobber i én av disse næringene. Reiseliv har lagt bak seg et år med fenomenal vekst, og det er utsikter til ytterligere vekst i 2018. Transport og lagring sørger for effektiv distribusjon av varer både inn og ut av Nordland, mens varehandelen er avgjørende for at det skal være mulig å bo i distriktene, og attraktivt å bo i fylket.

Reiseliv

Reiselivsnæringen i Nordland har lagt bak seg nok et rekordår. I løpet av de ti første månedene av 2017 hadde Nordland ei økning i antall gjestedøgn med ca. 34 000 eller 3,6 %, sammenlignet med tilsvarende periode året før. Totalt ligger det an til 1,1 millioner overnattinger, som plasserer Nordland på en åttendeplass sammenlignet med øvrige fylker i Norge. Det er omtrent jevn fordeling mellom yrkesreiser inklusiv kurs og konferanse, og overnattinger i forbindelse med ferie. Tre av fire overnattinger ble gjennomført av nordmenn, resterende var utenlandske turister, hvor tyskere var den største kundegruppen, fulgt av svensker.

Nordland (73) er kun slått av Hordaland (95) når det kommer til antall overnattingsbedrifter. En rekke av disse bedriftene er små i nasjonal sammenheng, og målt i antall senger ligger Nordland på en åttendeplass med 8 118. Oslo har flest senger med 23 740.

Av flyplassene i Nordland er det i hovedsak Bodø og Evenes som har flyvninger til utlandet, og det er over 100 000 reisende som reiser til/fra utenlandske destinasjoner fra disse flyplassene. Bodø har en litt høyere andel enn Evenes. De tre første kvartalene av 2017 viste en vekst i antall reisende til/fra utlandet på 8,5 prosent sammenlignet med tilsvarende periode året før. Veksten var sterkest for

Evenes med 13 prosent, mens Bodø hadde en vekst på 5 prosent.

I følge Innovasjon Norge og Cruise Norway var det ventet 88 cruise-anløp i Nordland i 2017, med totalt 94 000 passasjerer. Flest anløp var det ventet i Leknes med 46, fulgt av Svolvær og Bodø med henholdsvis 19 og 10. Den seneste undersøkelsen Innovasjon Norge har gjort på cruiseturisters forbruk, viste at de i gjennomsnitt brukte 860 kroner per person per ilandstigning. Dette betyr at det direkte forbruket til disse passasjerene var på nærmere 80 millioner kroner i Nordland i 2017. I tillegg til det direkte forbruket blir det også lagt igjen betydelig beløp i forbindelse med statlige og kommunale avgifter relatert til cruiseanløp, mannskapets forbruk og også omsetning fra leverandørindustrien knyttet til anløp.

Campingplassene i Nordland har også hatt det travelt i 2017. Ved utgangen av oktober kunne de registrere 453 000 overnattinger. Til sammenligning hadde de 389 000 overnattinger i hele 2016.

Historisk lav kronekurs mot euro og dollar gir lyse utsikter med tanke på ytterligere vekst i reiselivet i 2018, både i form av økt besøk fra utlandet og større tilbøyelighet blant nordmenn til å feriere i hjemlandet når utenlandsoppholdene blir vesentlig dyrere.

Flakstad, Moskenes
Foto: Kristin Folsland Olsen /
www.nordnorge.com

Knutepunkt

Med store geografiske avstander og et spredt næringsliv og befolkning, er det behov for en betydelig transportsektor i fylket. I tillegg er det store volum som krever rask og effektiv distribusjon til nasjonale og internasjonale kjøpere. Transport og lagring sysselsatte 7 783 personer i Nordland i 2016.

Nordland er det fylket i Norge som har lengst veistrekninger med totalt 8 896 km, hvorav 1 225 km er riksvei, 4 113 km er fylkesveier og 3 540 km er kommunale veier. På vei inn og ut av landsdelen har E6 mellom Nordland og Nord-Trøndelag mest tungtrafikk. E10 har mest tungtrafikk av riksvegene. Totalt fraktet de fylkeskommunale bussene 8,2 millioner passasjerer i 2016. I dag pågår det flere store utbygginger og forbedringer av veiene i Nordland som Bypakke Bodø, E6 Helgeland og E6 Hålogalandsbrua.

Harstad/Narvik Lufthavn Evenes og Bodø er stam-lufthavner. Bodø Lufthavn fungerer som et nav i forhold til de andre lokale lufthavnene. Det er 9 regionale lufthavner i fylket (Brønnøysund, Sandnessjøen, Mosjøen, i Mo i Rana, Stokmarknes, Andenes, Røst, Svolvær og Leknes). I tillegg er det helikopterhavn på Værøy. Totalt ble det fraktet 3,6 millioner passasjerer (til/fra) over disse lufthavnene i 2016, og 4 157 tonn med gods. Narvik lufthavn, Framnes ble lagt ned 31 mars 2017.

Regjeringen har i Nasjonal transportplan gått inn for å bygge ny flyplass i Bodø og i Mo i Rana.

Stamnetthavnene i Mo i Rana, Bodø og Narvik er viktige knutepunkt for transport til og fra regionene og mellom Sør-Norge og de andre regionene i Nordland, med god tilknytning til andre transportmidler. Ved havnene i Nordland ble det lastet og losset 32 millioner tonn gods i 2016. Narvik er desidert størst i volum med over 20 millioner tonn. Mesteparten av dette er malm fra de svenske gruvene i Kiruna.

Nordlandsbanen med sine 729 km fra Bodø til Trondheim tilbyr frakt av gods i tillegg til persontrafikk. Det er også godsterminaler i Mosjøen (kun vognlast), Mo i Rana og Fauske. I 2016 var det ca. 497 000 påstigninger på Nordlandsbanen. Ofotbanen bringer i dag jernmalm fra de svenske gruvene til LKAB til isfri havn i Narvik for eksport til Europa og resten av verden. Malmtransporten som gjøres på den 42 km lange Ofotbanen utgjør over halvparten av samlet godsvolum (målt i tonn) på det norske jernbanenettet. I tillegg er det en betydelig transport av jernmalm mellom Ørtfjell og Mo i Rana. Samferdselsdepartementet har bedt Jernbanedirektoratet om å utarbeide et oppdatert kostnadsanslag for en ny jernbanestrekning fra Fauske til Tromsø.

Varehandelen

Handelsnæringen sysselsatte 13 742 årsverk i Nordland i 2016. Dette utgjør ca. 11,7 prosent av total sysselsetting i fylket. Kun offentlig sektor sysselsetter flere. Totalt er det rundt 3 000 detaljhandelshandelsbedrifter i Nordland, og disse vil omsette for om lag 22,7 milliarder kroner i 2017.

Noen store handelssentre

Figuren nedenfor viser omsetning per innbygger i detaljhandelen for utvalgte kommuner i Nordland. 11 kommuner ligger over det nasjonale snittet, mens resterende 33 ligger under. Dette forteller oss at det er en rekke kommuner i fylket med svært begrenset varehandelstilbud, hvor innbyggerne må reise til regionale handelssentre for å få dekt behovet.

Omsetning per innbygger i detaljhandelen (2016)			
De fem høyeste		De 5 laveste	
Sortland	126 tusen	Tjeldsund	10 tusen
Alstahaug	113 tusen	Sørfold	21 tusen
Fauske	98 tusen	Leirfjord	21 tusen
Bodø	96 tusen	Evenes	22 tusen
Vågan	93 tusen	Grane	23 tusen
Snitt for Norge: 82 tusen			

i

Detaljhandelen omfatter virksomheter som driver salg av nye og brukte varer i eget navn og for egen regning, vesentlig til personlig forbruk eller til private husholdninger fra fast utsalgssted eller fra torgplass eller ved postordre.

Får folk i arbeid

Ettersom det ikke stilles høye krav til formelle kvalifikasjoner eller tidligere arbeidserfaring er terskelen lav for å få jobb i varehandelen sammenlignet med mange andre deler av næringslivet. Varehandelen legger vekt på læring gjennom praktisk arbeid, og er viktig for inkludering og integrering i fylket. Butikkene tar imot mennesker med ulike utfordringer, og gir dem en ny sjanse. Det gir mestringsfølelse og noe meningsfylt å fylle dagene med.

Avgjørende for distriktene

Varehandelen og da spesielt dagligvarehandelen er viktig distriktpolitikk. I enkelte kommuner utgjør varehandelen en vesentlig del av arbeidsstyrken. Sortland er kommunen med høyest andel sysselsatte i varehandelen med nærmere 20 prosent av den totale sysselsettingen i kommunen. Sortland har en viktig rolle som Vesterålens regionscenter for handel, da en rekke av de omkringliggende kommunene i begrenset grad har et handelstilbud til egne innbyggere. I andre enden av skalaen finner man Sørfold med 2,3 prosent. I mange mindre samfunn er det bare én dagligvarebutikk igjen, og skulle butikken legges ned, vil mye av bosettingsgrunnet falle bort.

Utviklingen skyter fart

Varehandelen er, og vil i større grad i årene som kommer bli påvirket av den rivende utviklingen innen digitalisering og automatisering. Enten ved at ny teknologi tas i bruk i arbeidshverdagen, eller at teknologi endrer jobbene totalt. Nordland har i liten grad tatt del i verdiskapingspotensialet som ligger i å utvikle ny teknologi opp mot denne sektoren.

Varehandelen er i endring, og bransjegliding og økende netthandel har medført at forbrukerne har blitt mindre konsekvente i valg av innkjøpskanal. Dette er en utfordring for en rekke tradisjonelle kanaler, men en mulighet for andre. Det er få selskaper i fylket som har klart å ta en nasjonal posisjon innenfor netthandel, og i de fleste tilfeller er dette et supplement til ordinært utsalgssted. Komplette Fritid er ett av selskapene med utgangspunkt i Nordland som har satset nasjonalt.

Utsikter til noe vekst

Til tross for et moderat lønnsoppgjør i 2017 og forventninger om tilsvarende utvikling i 2018, ligger det an til at forbrukernes kjøpekraft vil opprettholdes det kommende året. Den svake kronekursen gjør imidlertid at varer handlet fra utlandet har blitt vesentlig dyrere å importere de siste årene. Dette kan igjen gi utslag i økte priser for enkelte varer til forbrukerne. Forventet prisvekst på enkelte varer kombinert med moderate lønnsoppgjør medfører at reallønnsveksten er lav, og for enkelte grupper negativ.

FORTSETTER PÅ HØYGIR I 2018

Det ligger an til nok et år med høyt aktivitetsnivå, og i flere sektorer er det kapasitet som begrenser mulighetene for ytterligere vekst. Det er imidlertid ventet noe lavere veksttakt enn det vi hadde i 2017.

Sjømat

Myndighetspålagte produksjonsbegrensninger, kombinert med utfordringer knyttet til lakselus og sykdommer medfører at det kun er ventet en liten produksjonsvekst i oppdrettsnæringen i 2018. Det er også ventet at lakseprisene vil falle noe fra rekordnivået man hadde gjennom 2017. Det er ingen dramatik i dette, da marginene i næringen fortsatt vil være svært gode. Den høye investeringsviljen innen oppdrett gir også ringvirkninger til leverandøri industrien og bygg- og anleggssektoren.

Fiskerisektoren venter noe lavere aktivitetsnivå i 2018. Torske- og hysekvotene reduseres, mens det er en økning i seikvotene. For den landbaserte fiskeindustrien betyr dette at det kommer til å bli hardere kamp om råstoffet. For pelagiske arter er kvotene for NVG-sild og makrell redusert, mens de holdes tilnærmet uendret for nordsjøsild og kolmule. For første gang siden 2015 er det besluttet å åpne for et kommersielt loddefiske i 2018. Endringer i det pelagiske fisket ventes å gi lite utslag for landindustrien, siden denne typen råstoff leveres både i Norge og Danmark.

Industri og BA sektoren

Den petroleumsrelaterte leverandøri industrien i Nordland har vært gjennom

noen svært krevende år, og tilbakemeldingene fra de største leverandørfabrikantene tyder på at bunnen kan være nådd i 2017. Det forventes at leveransene vil ta seg opp i 2018, men da fra et svært lavt nivå. Optimismen henger blant annet sammen med forventet produksjonsstart på Aasta Hansteen-feltet utenfor Nordlandskysten i fjerde kvartal 2018.

I den kraftforedlende industrien er det ventet fortsatt høy produksjon, tett opp mot kapasitetsgrensen. Store deler av denne industrien har vært under hard internasjonal konkurranse siden finanskrisen, og dette er ventet å fortsette. Industrien jobber systematisk med effektivisering og kostnadsreduksjoner for å opprettholde internasjonal konkurransekraft. Automatisasjon og robotisering er noe vi vil se mer til i årene som kommer. Tradisjonelle yrkesgrupper vil i større grad erstattes av spesialkompetanse.

Den mekaniske industrien som ikke er avhengig av leveranser til petroleumssektoren ser ut til å klare seg bra. Godt med oppdrag for havbrukssektoren, maritim sektor og den kraftforedlende industrien vil sørge for et høyt aktivitetsnivå i 2018.

I bergverksnæringen vil det i sum være stabilt ressursuttak. Selv om jernmalmpriene har bedret seg det siste året, er det stor usikkerhet knyttet til

prisutviklingen fremover. For produksjon av byggeråstoffer og industrimineraler ventes det ingen vekst, i tråd med utviklingen de siste årene.

I bygg- og anlegg ventes det fortsatt vekst, men det er ventet at veksttakten vil avta noe sammenlignet med 2017. Store infrastruktur- og samferdselsprosjekter i offentlig regi, og nybygg både for offentlig og privat sektor er viktige drivere som sørger for høyt aktivitetsnivå. En rekke av de store bygg- og anleggsprosjektene er ventet å være inne i arbeidsintensive faser i 2018. For boligbygging er det ventet noe svakere utvikling i 2018 enn i 2017. Dette forklares med forventninger om lavere omsetningshastighet, som igjen vil gi et større

utbud av boliger i markedet, som igjen kan gi svakere eller fallende prisvekst.

Handel, reiseliv og logistikk

Lav rente vil fortsette å bidra til økt aktivitet i varehandelen, til tross for at realinntektsveksten hos husholdningene fortsatt er lav. Den store usikkerhetsfaktoren er hvordan psykologien i boligmarkedet vil påvirke, og om dette kan gi utslag i lavere forbruk på kapitalvarer.

Det ventes vekst i reiselivsnæringen i 2018. Fortsatt svak kronekurs gjør det attraktivt for utenlandske turister å feriere her. Samtidig ser man at det blir mer populært for nordmenn å være turist i eget land. Målrettet arbeid over flere år med å styrke samarbeidsklimaet og gjøre reiselivsnæringen mer profesjo-

nalisert er ventet å gi resultater. Kurs og konferansesegmentet vil være en viktig bidragsyter til veksten.

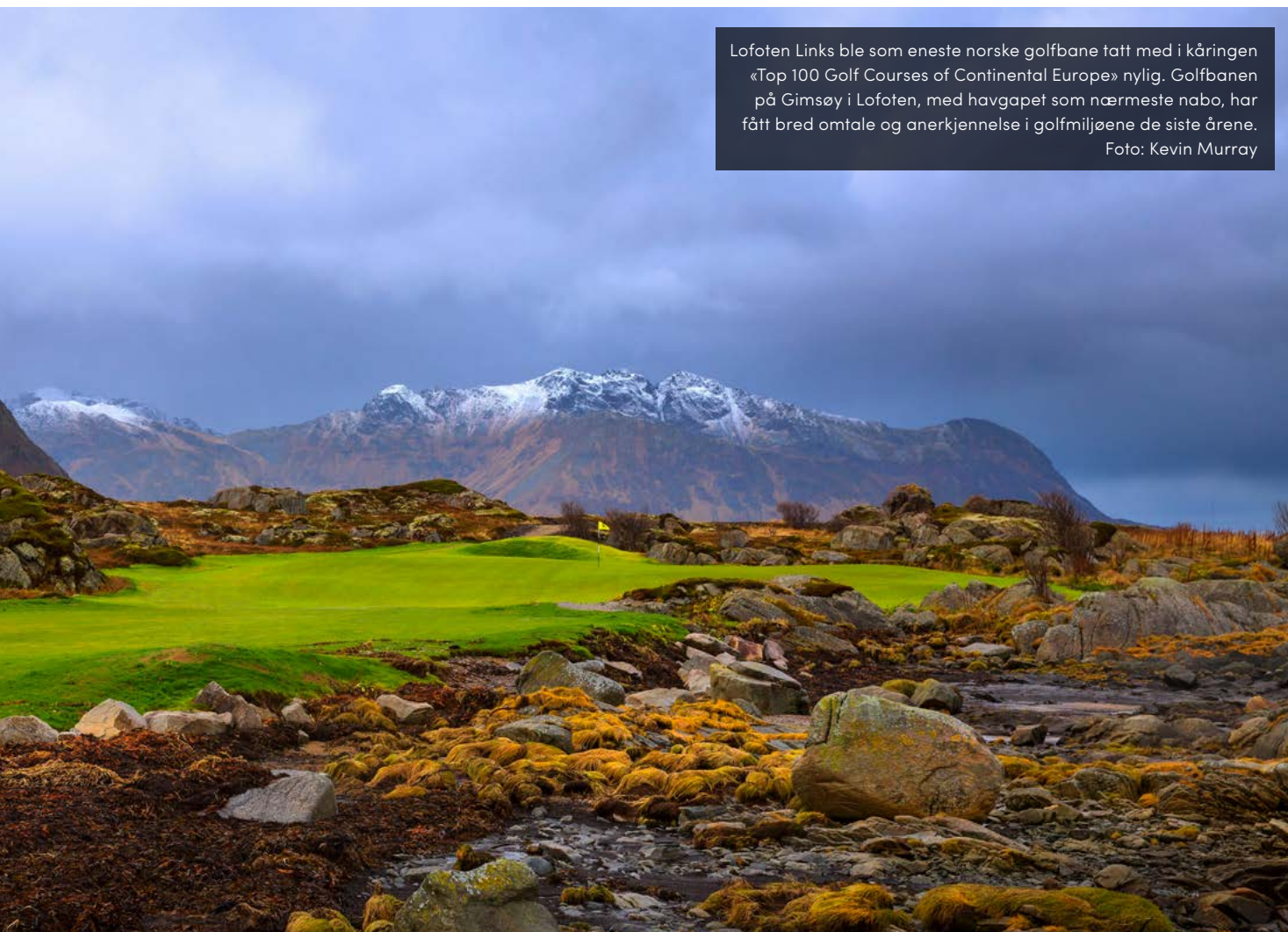
Tjenesteytende sektor

Økte tjenesteleveranse til offentlig sektor og havbruksnæringen er ventet å gi noe vekst for de næringslivsrettede tjenesteyterne.

I privat tjenesteyting er det forventning om en aktivitet som ligger litt over nivået i 2017. Privat etterspørsel etter helse- og omsorgstjenester trekker opp aktiviteten, mens noe lavere temperatur i boligmarkedet er ventet å gi negativt utslag for bankenes utlån til personmarkedet, og aktiviteten hos eiendomsmeglere.

Lofoten Links ble som eneste norske golfbane tatt med i kåringen «Top 100 Golf Courses of Continental Europe» nylig. Golfbanen på Gimsøy i Lofoten, med havgapet som nærmeste nabo, har fått bred omtale og anerkjennelse i golfmiljøene de siste årene.

Foto: Kevin Murray

INDEKS NORDLAND

Nummer 15 – Årgang 2018

En rapport om utviklingen gjennom 2017 og utsiktene for 2018

Indeks Nordland

Indeks Nordland er et partnerskap mellom Nordland fylkeskommune, DNB, Innovasjon Norge - Nordland, NHO Nordland, Kunnskapsparken Bodø AS og NAV Nordland.

Indeks Nordland 2018 kan du lese og laste ned på kpb.no eller på indeksnordland.no.

Har du spørsmål om Indeks Nordland, kontakt Erlend Bullvåg på e-post: erlend.bullvag@nord.no.

Forfattere

Erlend Bullvåg, Handelshøgskolen Nord universitet
Sissel Ovesen, Kunnskapsparken Bodø
Tom Steffensen, Kunnskapsparken Bodø
Carl Erik Nyvold, Kunnskapsparken Bodø
Erik Slørdal Skjemstad, Kunnskapsparken Bodø

Prosjektledelse

Kunnskapsparken Bodø AS

Design

by north

Trykk

Forretningstrykk AS

Foto forside

Bodø i Vinden

ISBN 978-82-8151-053-1

Styringsgruppen

Innovasjon Norge

tlf: 75 54 20 00
www.innovasjon norge.no

Nav Nordland

tlf: 55 55 33 33
www.nav.no

Nordland fylkeskommune

tlf: 75 65 00 00
www.nfk.no

NHO Nordland

tlf: 75 40 25 00
www.nho.no

Kunnskapsparken Bodø AS

tlf: 922 92 725
www.kpb.no

DNB ASA

tlf: 03 000
www.dnb.no

